

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alena Kopřivová

Vpád pasovských vojsk očima benátského vyslance v Praze

The Invasion of Bohemia by a Mercenary Army of the Bishop of Passau in the View of the
Ambassador of Venice in Prague

2016

Vedoucí práce: doc. Mgr. Marie Šedivá-Koldinská, Ph.D.

Můj velký dík patří vedoucí práce paní doc. Mgr. Marii Šedivé-Koldinské, Ph.D. za její ochotu, rady, připomínky a trpělivost. Děkuji!

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4. srpna 2016

.....

Alena Kopřivová

Abstrakt

Bakalářská práce popisuje okolnosti vpádu vojsk pasovského biskupa do českých zemí, ve smyslu jeho reflexe ve zprávách benátského vyslance Marcantonia Padavina a dále jeho působení u císařského dvora v Praze na počátku roku 1611. Pozornost bude věnována především rozboru jednotlivých depeší a způsobu, jakým o této události informuje benátského dóžete. Obsažen bude i bližší popis zpráv. Cílem práce je zhodnotit, nakolik jsou zjištěné informace přínosné pro studium politické situace doby, působení benátských vyslanců u císařského dvora a každodenního života v rudolfinské Praze.

Klíčová slova

benátský vyslanec, Marcantonio Padavino, vpád pasovských, raně novověká diplomacie, diplomacie, Benátky

Abstract

This bachelor thesis describes the circumstances of the invasion of czech lands by a mercenary army of bishop of Passau in the meaning of its reflection in the reports of the ambassador of Venice Marcantonio Padavino. Also will be described Padavino's activity in the imperial court in Prague at the beginning of 1611. Attention will be focused on the analysis of his messages and on the way in which he informs the Doge of Venice. More detailed description of the messages also will be included. The aim of this thesis is to assess how much are these information useful for research of political situation of that time, for activities of the ambassadors of Venice in the imperial court and for everyday life in Prague in the era of Rudolf II.

Keywords

ambassador of Venice, Marcantonio Padavino, the invasion of an army of bishop of Passau, early modern era diplomacy, diplomacy, Venice

Obsah

Úvod.....	6
1. Poslední roky vlády Rudolfa II.....	10
1. 1 Vztah Rudolfa a Matyáše.....	10
1. 2 Vpád pasovských vojsk.....	14
2. Benátky na přelomu 16. a 17. století.....	19
2. 1 Obraz Benátek v Českých zemích.....	19
2. 2 Benátská společnost.....	23
3. Benátské vyslanci a diplomacie v raném novověku.....	28
3. 1 Vývoj diplomacie v raném novověku.....	28
3. 2 Benátský informační systém.....	34
3. 3 Průběh diplomatické mise.....	37
4. Benátský vyslanec v Praze.....	44
4. 1 Marcantonio Padavino.....	44
4. 2 Italové a Praha na přelomu 16. a 17. století.....	47
5. Zprávy benátského vyslance.....	52
5. 1 Tažení pasovských od Freistadtu k Praze.....	48
5. 2 Napadení Prahy, obsazení Malé Strany a příjezd Matyáše.....	56
5. 3 Období před Matyášovou korunovací.....	60
Závěr.....	65
Seznam použité literatury a internetových zdrojů.....	67

Úvod

Zahraniční vyslanci nám ve svých zprávách zanechali bezesporu cenný zdroj informací, na který se poměrně často odvolávají odkazy v historiografické literatuře. Tato práce si klade za cíl popsat život a profesi jednoho z takových diplomatů. Jedná se o benátského vyslance Marcantonia Padavina, který na přelomu prvního desetiletí 17. století pobýval u císařského dvora Rudolfa II. Byl tak jedním z očitých svědků napadení Prahy vojskem pasovského biskupa Leopolda. O celém tomto vpádu nám zanechal svědectví ve svých zprávách pro benátského dóžete. Jde o událost popsanou jak v literatuře, tak v řadě dalších pramenů. Je to tedy dobrá příležitost, jak na pozadí této poměrně krátké epizody českých dějin vyhodnotit Padavinovy depeše jako informační zdroj.

Práce o benátském vyslanci má jistě svá úskalí. Tím nejnápadnějším je jistá rozpolcenost celého tématu, které se pohybuje na pomezí dvou nejen geografických, ale i společenských světů. Mým cílem je, kromě jiného, oba tyto prostory popsat. Zaměřit se jak na místo, do kterého daný vyslanec přijížděl a pokusit se popsat, jak na něj působilo, tak na prostředí, z kterého pocházel a které formovalo jeho osobnost. Dále mne zajímá vývoj a fungování raně novověké diplomacie včetně toho, jakou roli v ní sehráli právě benátské vyslanci. Zaměřím se i přímo na život samotného Marcantonia Padavina a samozřejmě na zprávy, které napsal.

Základní fakta o závěru vlády Rudolfa II. či přímo o vpádu pasovských lze získat z řady různých příruček či kompendií, jakými jsou například *Velké dějiny zemí Koruny české*,¹ nebo knihy popisujících život a vládu císaře Rudolfa II. Bezpochyby k nim patří díla Josefa Janáčka *Rudolf II. a jeho doba*² a *Pád Rudolfa II.*³ či knihy Karla Vocelky.⁴ Další informace lze čerpat z různých monografií, které se váží k danému období. Ať už jde o konkrétní událost, jakou bylo například jednání o přijetí Rudolfova Majestátu, popsaných v knihách Jiřího Justy⁵ či Jaroslava Čechury⁶, tak životopisy šlechticů jako například kniha o

1 Petr VOREL, *Velké dějiny zemí Koruny české*, sv. VII., Praha/Litomyšl 2005.

2 Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha/Litomyšl 2003.

3 Josef JANÁČEK, *Pád Rudolfa II.*, Praha 1976.

4 Karl VOCELKA, *Rudolf II. und seine Zeit*, Wien 1985. Dále pak Karl VOCELKA, *Die Politische Propaganda Keiser Rudolfs II. (1575 – 1612)*, Wien 1981.

5 Jiří JUST, J. 9. 7. 1609 - *Rudolfův Majestát: světla a stíny náboženské svobody.*, Praha, 2009.

6 Jaroslav ČECHURA, J. 5. 5. 1609 - *Zlom v nejdelším sněmu českých dějin: generální zkouška stavovského povstání*, Praha 2009.

Petru Vokovi od Jaroslava Pánka.⁷ Z tištěných pramenů to potom jsou především *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*,⁸ deník Adama mladšího z Valdštejna,⁹ kroniky Václava Březana¹⁰ a pár zmínek se objevuje i u Mikuláše Dačického z Heslova.¹¹ Řada pramenů úřední či diplomatické povahy pak vyšla v edici *Sněmy české*.¹²

Literatury k tématu Benátek je v češtině poměrně, pomínil-li množství turistických průvodců, málo. Asi nejobsáhlejší je v tomto směru kniha Petera Ackroyda *Benátky*.¹³ Jde spíše o práci popularizačního charakteru, nicméně Ackroyd občas odkazuje přímo v textu na zajímavé prameny osobní povahy vztahující se k Benátkám. Z knih českých autorů je to pak útlá kniha Josefa Kroutvora,¹⁴ která je spíše sbírkou esejů a zamyšlení. Benátskému tématu bylo věnováno také jedno číslo časopisu *Dějiny a současnost*.¹⁵ Naopak v zahraničí je množství odborné literatury zabývající se tematikou Benátek velké množství a může být trochu problém vyhledat příručku, která by přinášela základní přehled o historickém vývoji a společnosti v Benátkách. Nakonec jsem pracovala především s často citovanou knihou Johna Juliuse Norwiche *A History of Venice*,¹⁶ a s knihou americké historičky Joanny Marie Ferraro.¹⁷ Ke své práci jsem také využívala četných encyklopedií italského institutu Treccani, jejichž hesla jsou volně přístupná na internetu.¹⁸ Zde jsem objevila i životopis Marcantonia Padavina či poměrně rozsáhlý článek Giuseppe Trebbiho o benátské společnosti na přelomu 16. a 17. století. Velmi obsáhlým a praktickým zdrojem je pak tištěná encyklopedie Giovanniho Distefana *Enciclopedia storica di Venezia*.¹⁹ Řadu informací k benátským dějinám je možné čerpat i z knihy věnované benátským dožatům od Andrey Da Mosto.²⁰ Pro podkapitolu věnující se benátskému obrazu v českých zemích

7 Jaroslav PÁNEK, *Poslední Rožmberk: životní příběh Petra Voka*, Praha 1996.

8 Lydia PETRÁŇOVÁ a kol., *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*, Praha 1979.

9 Marie KOLDINSKÁ – Petr MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602 - 1633*, Praha 1997.

10 Václav BŘEZAN (ed. Jaroslav PÁNEK): *Životy posledních Rožmberků: II. Petr Vok z Rožmberka*, Praha 1985.

11 Mikuláš DAČICKÝ Z HESLOVA, s úvodem Josefa JANÁČKA (ed. Jiří MIKULEC), *Paměti*, Praha 1996.

12 Jan Bedřich NOVÁK (ed.), *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. XV., Sněmy roku 1611. I., Sjezd stavů českých na hradě Pražském a revoluční sněm na radnici Staroměstské*. Praha, 1917.

Jan Bedřich NOVÁK (ed.), *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. XV., Sněmy roku 1611. II., Generální sněm na hradě Pražském*. Praha 1929.

13 Peter ACKROYD, *Benátky: příběh nejromantičtějšího města na zemi*, Praha 2010.

14 Josef KROUTVOR, *Benátky: město kanálů, paláců, umění, kurtizán, karnevalů a koček*, Praha 2013.

15 *Dějiny a současnost*, roč. 33, č. 8, Praha 2011.

16 John Julius NORWICH, *A History of Venice*, Harmondsworth, Middlesex 1983.

17 Joanne Marie FERRARO, *Venice: history of the floating city*, Cambridge 2012.

18 Dostupné z: www.treccani.it

19 Giovanni DISTEFANO, *Enciclopedia storica di Venezia*, Venezia 2011.

20 Andrea DA MOSTO, *I dogi di Venezia*, Firenze 2003.

jsem využila především knihy Josefa Janáčka o dějinách obchodu v Českých zemích,²¹ dále pak dobové cestopisy a informace ze šlechtických památníků.

Kapitolu o raně novověké diplomacii jsem rozdělila na tři podkapitoly, kde se věnuji jednak obecnému vývoji diplomatické praxe a jejímu teoretickému základu, dále pak informačním zdrojům Benátské republiky a samotnému průběhu diplomatické mise. Počátkům praxe moderní diplomacie se věnují například Karolina Adamová a Ladislav Křížkovský v knize *Stručné dějiny diplomacie*.²² Zajímavým zdrojem je v tomto ohledu i kniha Jörga von Uthmanna o diplomatech. Ze zahraničních zdrojů pak *The Rise of Modern Diplomacy 1445 – 1919* od Mathewa Smithe Andersona.²³ Informace o počátcích teoretického zájmu o diplomatickou praxi jako takovou jsem čerpala především z dizertační práce Martiny Bardoňové.²⁴ Podkapitolou o informačních zdrojích, špionáži, se snažím poukázat na fakt, že zprávy diplomatů nemusely být jediným zdrojem informací pro Benátskou republiku na daném území. V tomto ohledu pro mě byla nejpřínosnější kniha Paola Preta o špionáži za dob Nejjasnější republiky benátské.²⁵ Při „rekonstrukci“ průběhu benátské diplomatické mise jsem využila informace jednak z výše uvedených knih, jednak z dobové příručky pro vyslance *Il perfetto ambasciatore* a deníku ambasadora a pozdějšího dóžete Leonarda Donà.²⁶

V kapitole o benátském vyslanci v Praze uvádím životopis Marcantonia Padavina. Dále se snažím vystihnout Prahu na přelomu 16. a 17. století a blíže tak specifikovat prostředí, do kterého ambasador přijížděl. Věnuji se také pražské italské menšině, ve které se, jak předpokládám, benátský vyslanec povětšinou pohyboval. V tomto ohledu pro mne byly velmi přínosné texty Jaroslavy Kašparové a Zdeňka Hojdy.²⁷ Řadu informací jsem také čerpala z předmluvy knihy o italských umělcích v Praze od Pavla Preisse.²⁸

21 Především Josef JANÁČEK, *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, Praha 1955.

22 Karolina ADAMOVÁ – Ladislav KŘÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, Praha 2002.

23 Matthew Smith ANDERSON, *The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919*, London 1993.

24 Martina BARDOŇOVÁ, *Španělská ambasáda v Praze za působení dona Baltasara de Zúñiga (1608-1617)*, dizertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, Praha 2015.

25 Paolo PRETO, *I serviti segreti di Venezia: spionaggio e controspionaggio ai tempi di Serenissima*, Milano 2010.

26 Umberto CHIAROMANNI (ed.), *Il viaggio a Vienna di Leonardo Donà, ambasciatore della repubblica veneta, nell'anno 1577*, Padova 2004.

27 Především Zdeněk HOJDA – Jaroslava KAŠPAROVÁ, *Bohemia - Italia: Češi ve Vlaších a Vlaši v Praze 1600-2000: katalog výstavy = Bohemia - Italia: i Cechi in Italia e gli Italiani a Praga 1600-2000: catalogo*, Praha 2000.

28 Pavel PREISS, *Italští umělci v Praze: renesance, manýrismus, baroko*, Praha 1986.

Závěrečná kapitola se zabývá vlastními zprávami odeslanými z Prahy. První část je věnována jejich všeobecnému popisu. Po obsahové stránce jsem si je rozdělila na tři období, přičemž každé tvoří samostatnou podkapitolu a hodnotím je zvlášť. Padavinovy zprávy povětšinou sledují hlavní události v království, jak jsem je popsala už v první kapitole. Navíc má každá ze zpráv vlastní česky psané shrnutí základních faktů. Zprávy jsou také snadno dostupné na internetu. Pro přehlednost uvádím v seznamu zdrojů na konci této práce přehled všech odeslaných depeší včetně jejich internetových odkazů. Z těchto důvodů jsem se zaměřila především na informace, které pocházejí od Padavina samotného a jsou jeho vlastním svědectvím o událostech v Praze.

Na závěr bych ráda podotkla, že v současné době se výzkumem raně novověké diplomacie zabývá především pracoviště při Ústavu historických věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice. Výzkum probíhá v rámci grantového projektu „Česká a moravská šlechta v diplomatických službách rakouských Habsburků (1640 – 1740).“²⁹

29 Viz informace o projektu - <http://uhv.upce.cz/cs/gacr-project-nobility-and-diplomacy/>

1. Poslední roky vlády Rudolfa II.

Vpád pasovských vojsk byl poslední tragickou tečkou za vládou Rudolfa II. coby českého krále. Ačkoliv mu nadále zůstal titul císaře římského, bylo evidentní, že psychicky i fyzicky nemocný muž zůstal pouhým stínem přebývajícím ve svých komnatách na Pražském Hradě. Jak lidé v jeho blízkosti, tak širší okolí zainteresované na habsbursko-katolických zájmech už v podstatě jen očekávali jeho definitivní konec, který se neúprosně blížil. Rudolf II. zemřel 20. ledna 1612. Na trůn římského císaře nastoupil jeho bratr Matyáš, který jej o osm měsíců dříve vystřídal i na trůně českém. Zatímco Rudolfovi II. se bratrovou korunovací splnila ta nejhorší noční můra, Matyáš prožíval další osobní triumf. V podstatě tím vyvrcholila léta trvající rivalita mezi bratry, živená na jedné straně Rudolfovou paranoiou, pramenící, a ne neoprávněně, z vysokých ambicí jeho bratra a na straně druhé z neutuchající Matyášovy ctižádosti.

1. 1 Vztah Rudolfa a Matyáše

Rudolfovi antipatie vůči jeho rodině jsou všeobecně připomínány. Bývají také zmiňovány jako jedna z příčin jeho definitivního přesídlení do Prahy roku 1583. V případě bratra Matyáše ale vzájemná nevraživost přerostla v otevřený konflikt. Počátky této nelibosti spočívají už v druhé polovině devadesátých let 16. století. Roku 1595 umírá Arnošt Habsburský, druhorozený syn Maxmiliána II., Rudolfův a Matyášův bratr. Zatímco Rudolf truchlí nad smrtí člena rodiny, který mu byl možná nejbližší, Matyáš si uvědomuje, že padla prozatím jediná překážka mezi ním a přímým nástupnictvím po jeho starším bratrovi. Pokud ovšem císař nezplodí legitimní potomky. Avšak Rudolf nejevil jakoukoliv ochotu k uzavření manželství a navíc se u něj začínaly projevovat příznaky psychické choroby. Matyášovy ambice tak byly stále reálnější.

Matyáš rozhodně neoplýval zvláštními panovnickými schopnostmi. Nicméně on sám si to odmítal připustit. Poprvé na sebe upozornil, a ne zrovna v pozitivním světle, svou neuváženou cestou do Nizozemí roku 1578, kde zastával post generálního místodržícího. O tři roky později ho musel Rudolf zachraňovat z rukou nizozemských věřitelů, aby se vůbec dostal domů.³⁰ Celé toto dobrodružství by se dalo přejít jen jako projev jeho mladické

³⁰ J. JANÁČEK, *Pád Rudolfa II.*, s. 152.

nerozvážnosti, kdyby ovšem podobné neúspěchy neopakoval i později. Příliš se neosvědčil ani jako správce Horních a Dolních Rakous, jichž se ujal roku 1593, ani jako vrchní velitel císařského vojska v Uhrách, kam byl vyslán roku 1594 a kde vyloženě selhal.³¹ Když se pak po Arnoštově smrti začal naprosto cíleně a bez skrupulí zajímat o bratrův zdravotní stav či možnosti jeho hypotetického sňatku, jistě tím u svých současníků nevzbuzoval zrovna nadšení. Určitý obrat v jeho snažení ale nastal roku 1598, kdy se sblížil s císařským radou a nově zvoleným vídeňským biskupem Melchiorem Khleslem.³² Oba pojilo odhodlání a ctižádost prosadit své cíle, přičemž Khlesl měl schopnosti a nadání pro politické intrikaření a Matyáš postavení. Se zkušeným a prakticky uvažujícím diplomatem po boku se představa Matyáše, jako Rudolfova nástupce, stala přijatelnější i pro jeho habsburské příbuzné, což Rudolfa samozřejmě stále více popuzovalo.

První velká příležitost se Matyášovi naskytl po propuknutí Bočkajova povstání v Uhrách. Tamní protestanští šlechtici se počátkem podzimu roku 1604 vzbouřili kvůli příliš násilným a nesmlouvavým snahám o důkladnou rekatolizaci. Poté, co moravské stavy odmítly Bočkajovu výzvu, aby se k němu připojily, začali Uhrové s krutými nájezdy na Moravu.³³ Brzy poté byl pověřen vzájemným vyjednáváním mezi habsburskou říší a povstalci právě Matyáš. Motivace, proč vybral Rudolf jako svého zástupce právě jeho, není zcela zřejmá. Spekuluje se o možnosti, že císař doufal v nezdar celého vyjednávání, což by posloužilo jako další demonstrace bratrovy neschopnosti na poli politiky.³⁴ Stejně tak ale mohlo zkrátka jít o pro Rudolfa nejpohodlnější řešení. Matyáš si samozřejmě uvědomoval, nakolik může díky výsledkům celého jednání prokázat své schopnosti a za vydatné podpory Melchiora Khlesla se mu v tomto směru skutečně dařilo. V roce 1606 navíc došlo k další recidivě Rudolfova onemocnění. V záchvatech nemoci začínal fyzicky napadat i lidi ve svém okolí.³⁵ K pověstem o jeho zdravotním stavu v dobrém nepřispěly ani excesy jeho syna dona Julia d'Austria, které vyvrcholily v únoru roku 1608 bestialní vraždou jeho milenky na zámku v Českém Krumlově.³⁶ Poukazování na vzájemnou podobnost chorobných stavů otce a syna se stalo dalším esem v rukávu císařových politických odpůrců. Ve stínu těchto událostí nepřekvapí, že se roku 1606 Matyáši podařilo svolat ve Vídni k tajné schůzce rakouská arciknížata k projednání nástupnictví po Rudolfovi. Jak ve

31 Tamtéž, s. 153.

32 Tamtéž, s. 153.

33 J. JUST, 9. 7. 1609 - *Rudolfův Majestát*, s. 31-32.

34 P. VOREL, *Velké dějiny země Koruny české*, s. 427.

35 J. JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, s. 398.

36 Tamtéž, s. 420.

Vídni, pak následně i na mezinárodní úrovni bylo dohodnuto, že nebude-li císař pro svůj zdravotní stav nadále schopný vykonávat své vladařské povinnosti, neprodleně na jeho místo nastoupí jeho bratr.³⁷ Mezi Habsburky bylo toto řešení přijato s určitou úlevou, ačkoliv i nadále nebyl Matyáš považován za prototyp ideálního panovníka.³⁸

Matyáš svá jednání v Uhrách nakonec dovedl do zdárného konce. Byť za cenu značných ústupků, a to i na poli náboženských svobod.³⁹ I přesto jeho kredit coby politického vyjednavče značně narůstal. Koncem roku 1606 ale umírá Štěpán Bočkaj a po jeho smrti dochází k určitým nejasnostem ohledně mírových smluv. Rudolf se nakonec rozhodne nepodepsat novou dohodu s Turky a tím zpochybní i další mírová ujednání.⁴⁰ Zatímco katolický tábor hleděl na císařovo rozhodnutí s určitým zadostiučiněním, jeho bratr tvrdošíjně trval na výsledcích svého snažení a obviňoval Rudolfa, že dostatečně nedbá o blaho monarchie. A to nezůstalo bez odezvy. Na Matyášovu stranu se postavily uherské a následně i rakouské stavy, v oficiálně ustanovené uhersko-rakouské konfederaci na sněmu v Prešpurku v lednu 1608,⁴¹ které v něm viděly obhájce svých náboženských zájmů. Mezi bratry tak došlo k otevřenému státnímu i dynastickému sporu. Když se pak k povstání připojily i stavy moravské, pod vedením Karla staršího ze Žerotína a Karla z Lichtenštejna, nebránilo už Matyáši nic, aby se sebraným stavovským vojskem táhl na Prahu s tím, že pouze hájí práva a svobody všech habsburských zemí. Mezitím byl svolán sněm i v Praze, před jehož účastníky 23. května předstoupil po téměř deseti letech i sám Rudolf II.⁴² Oproti všem Matyášovým předpokladům se české stavy nakonec rozhodly zachovat věrnost císaři. Možná i na vzdor živelnému proslovu Karla staršího ze Žerotína, který ve sněmu pronesl 26. května a ostře v něm zkritizoval Rudolfovu vládu.⁴³ Možná tím chtěly demonstrovat vlastní suverenitu, možná už předem počítaly, že se za svou věrnost nechají císařem "odměnit". Matyášovi, ačkoliv už stál se svým vojskem před pražskými hradbami v Libni, nezbylo než dojednat s Rudolfem jeho částečnou abdikaci. 25. června 1608 pak na libeňském zámku podepsal mír, jímž získal uherskou korunu a vládu v rakouských zemích a na Moravě. Rudolf nadále zůstával českým králem.⁴⁴

37 P. VOREL, *Velké dějiny zemí Koruny české*, s. 427.

38 J. JANÁČEK, *Pád Rudolfa II.*, s. 156.

39 Blíže viz J. JUST, 9. 7. 1609 - *Rudolfův Majestát*, s. 33.

40 Tamtéž, s. 34.

41 Tamtéž, s. 34-35.

42 J. JANÁČEK, *Pád Rudolfa II.*, s. 164.

43 Tamtéž, s. 165.

44 Tamtéž, s. 167.

Netrvalo dlouho a stavové se začali hlásit o odměnu za projevené služby. Už v lednu 1609 předložili Rudolfovy své požadavky na náboženské svobody. Rudolf II. je odmítl. Nicméně podobným požadavkům musel čelit i Matyáš ve svých zemích. Nastala tak svým způsobem paradoxní situace, protože, jak se nakonec ukázalo, svobody požadované na české straně v mnohém převyšovaly ty uhersko-rakousko-moravské. Zatímco Matyáš, byť jistě se značnou nelibostí, dočasně rezignoval na svou protireformační politiku a tím situaci ve svých zemích utišil, Rudolf se rozhodl vzdorovat. Iniciativu v této chvíli už plně přebrala katolická klika pohybující se v císařově blízkosti vedená Zdeňkem Vojtěchem Popelem z Lobkovic.⁴⁵ Svou podporu celé věci samozřejmě vyjádřili i papežský nuncius či španělský vyslanec. Celá situace se začala nebezpečně vyhrcovat.⁴⁶ Stavby začaly zbrojit, vedly v podstatě ilegálně vlastní jednání a kontaktovaly případné spojence. Jejich poslové se tak rozjeli jak k německým knížatům, tak, a to bylo pro Rudolfa obzvláště nesnesitelné, i k samotnému Matyáši. Situace v Praze se nadále vyostřovala a hrozily útoky proti katolickým institucím. Katolická strana tlačila na císaře, aby nechal najímat vojsko. Papežský nuncius Caetano mu v tomto dokonce přislíbil úvěr od všech italských kupců v Praze.⁴⁷ Rudolf si ale, zdá se, uvědomoval tíhu celé situace. Stavby proti němu měly ve všem náskok a hrozilo, že v případě, že se bude nadále vzpouzet jejich požadavkům, povolají na pomoc Matyáše. S tím se nemohl smířit. Nakonec 9. července 1609 podepsal listinu, Rudolfův majestát, potvrzující náboženské svobody v Čechách.

V té době už si ale stále více získával císařovu přízeň jeho bratranec, třiadvacetiletý pasovský biskup Leopold. Do Prahy dorazil na konci května 1609 a bylo s ním počítáno i jako s případným velitelem katolického vojska, pokud by došlo na ozbrojený konflikt se stavby.⁴⁸ Rudolfa fascinovala jeho veřejně projevovaná podpora, ve velké míře živená Leopoldovou ctižádostí, a plány na obnovu císařova postavení a pomstu vůči stavům i jeho bratrovi. Ačkoliv zkušené politikové záhy rozpoznali bláhovost takových plánů, začala se kolem Leopolda tvořit skupina lidí připravená přiživit se na jeho úspěchu. Patřili k nim

45 K této katolické straně patřili kromě nejvyššího kancléře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic ještě karlístejnský purkrabí Vilém Slavata a královský rada Jaroslav Bořita z Martinic. Plnou podporu ji samozřejmě projevovat i pražský arcibiskup Karel z Lamberka. Viz. J. JUST, 9. 7. 1609 - *Rudolfův Majestát: světla a stíny náboženské svobody*, s. 54.

46 Sněm byl zahájen 28. ledna 1609, ale následující jednání ohledně náboženských svobod v podstatě nikam nevedla. Císař sněm nakonec na počátku dubna rozpustil. Stavby však svolaly sněm vlastní, ačkoliv jej císař výslovně zakázal, a 5. května zahájily nová jednání. Podrobný popis průběhu těchto událostí viz Jaroslav ČECHURA, 5. 5. 1609 - *Zlom v nejdelším sněmu českých dějin: generální zkouška stavovského povstání*, Praha, 2009.

47 J. JANÁČEK, *Pád Rudolfa II.*, s. 178.

48 Tamtéž, s. 175.

maršálek Michal Adolf z Althanu, hrabě Karel Ludvík ze Sulzu, prezident dvorské královské rady Vavřinec Ramée, František Gansneb Tengnagel z Kampu, kancléř a tajný rada knížete Leopolda, a jezuita Jindřich Aquensis, Leopoldův zpovědník.⁴⁹

Zbývalo vyčkat na vhodnou záminku. Ta se jim naskytla v souvislosti s roztržkou o uvolněné území strategicky významného knížectví Jülich-Kleve na pomezí španělského Nizozemí. Dříve než stačil Rudolf zareagovat, padlo do rukou protestantů.⁵⁰ Císař se rozhodl svěřit vyřešení problému, na jeho výslovnou žádost, právě Leopoldovi. Ten sice ve svých jednáních selhal, nicméně se mu podařilo na území pasovského biskupství svolat vojsko čítající asi deset tisíc mužů. Dva pěší a dva jízdní pluky byly svěřeny pod velení plukovníků Sulze, Trautmannsdorfa, Althana a Raméeho.⁵¹ Rudolf II. se ve stejné době pokoušel ještě řešit svůj konflikt s bratrem diplomatickou cestou, když svolal na duben 1610 do Prahy konvent říšských knížat. Ačkoliv během jeho konání císař ještě naposledy částečně pookřál a snažil se plnit své společenské povinnosti, celá událost nakonec skončila fiaskem.⁵² Matyáš, ačkoliv byl také pozván, účast odmítl a jako důvod uváděl obavy z pasovského vojska, čímž na něj upozornil i na mezinárodní úrovni. Po Rudolfovi pak požadoval, aby bylo rozpuštěno. Císař k tomu sice 30. září vydal rozkaz, pravděpodobně už ale počítal s tím, že nebude splněn. Leopold a jeho plukovníci už nějakou dobu zadržovali vojákům žold a postupně vázlo i zásobování. Rozhořčení vojáci tak odmítali vojsko opustit a s docházejícími zásobami bylo čím dál víc patrnější, že se vojsko bude muset přesunout do jiné oblasti.

1. 2 Vpád pasovských vojsk

V noci z 21. na 22. prosince zahájilo vojsko přesun. Nejprve zamířilo na Tyrolsko, pak prudce změnilo směr a táhlo na Čechy. Zhruba za měsíc se rozložilo u Freistadtu.⁵³ Ramée vyslal do Prahy rytmistra Manfrida Castigliona, aby si u císaře vyžádal svolení se vstupem na území českého království.⁵⁴ V Praze zavládla panika. Ačkoliv Leopold neustále

49 J. JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, s. 465.

50 Blíže ke sporu ohledně knížectví Jülich-Kleve viz. P. VOREL, *Velké dějiny země Koruny české*, s. 447-448.

51 J. JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, s. 480.

52 Během konventu na sebe poprvé výrazněji upozornil vévoda Jindřich Julius Brunšvický. Projevoval značnou podporu vůči císaři, čímž si získal jeho přízeň. Rudolf II. posléze využil jeho diplomatických schopností v řadě jednání jak s veliteli pasovského vojska, tak s bratrem Matyášem. Viz Václav BŮŽEK – Pavel MAREK, *Smrt Rudolfa II.*, Praha 2015, s. 28.

53 J. JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, s. 480.

54 Tamtéž, s. 481.

opakoval, že vojsko přichází v míru a císař ujišťoval stavy, že s danou situací nemá nic společného, nikdo jim už nedůvěřoval. Není zcela jisté, kdo konečný rozkaz k povolení ke vstupu nakonec udělil, ale v posledních lednových dnech roku 1611 dal Ramée příkaz k pochodu a pasovské vojsko překročilo hranici království, kde se usadilo v Krumlově a následně v Českých Budějovicích. Hladoví a zhrzení vojáci začali okamžitě s rabováním. O jejich počínání se šířily děsivé a do jisté míry zřejmě nadsazené zprávy, které měli cíleně vzbuzovat hrůzu a vyburcovat tak odpor proti pasovským vetřelcům. Nicméně jak česká, tak habsbursko-katolická strana, představovaná v tomto okamžiku především papežským nunciem Giovanni Salvagem a španělským vyslancem Baltazarem Zuñigou, téměř okamžitě vpád ostře odsoudila. 3. února se pasovští zmocnili Tábora. 7. února se v kapucínském klášteře na Hradčanech sešli papežský nuncius a španělský vyslanec s arciknížetem Leopoldem a dali mu najevo svůj nesouhlas s probíhajícími událostmi. 8. února pak Leopold plukovníkům Althanovi a Trautmannsdorfovi nařídil, aby s voskem táhli zpět. Kam přesně, není zcela jasné. Vojáci přesto pokračovali v pochodu ku Praze a 11. února obsadili Beroun. Ve stejný den projevil značnou nespokojenost se situací i Rudolf a nařídil Leopoldovi, aby se k vojsku připojil a přiměl jej k odchodu. 13. února už stáli pasovští na Bílé hoře a chystali se na útok. Pražané byli na jejich vpád zcela nepřipravení. Stavovské vojsko, stále ještě ve stádiu verbování, pod vedením Jindřicha Matyáše Thurna bylo početně slabé. Hlavní obranu tak tvořili především městské milice, ke kterým se připojila neorganizované, nepřiliš vhodně vyzbrojené, ale bojechtivé nižší vrstvy obyvatelstva.

Pasovští vtrhli do Prahy za úsvitu dne 15. února. K útoku si vybrali nejslaběji chráněné místo na Újezdu a napadli odtud Malou Stranu.⁵⁵ V ulicích se rozpoutaly boje muže proti muži, doprovázené výstřely z oken okolních budov. Na obou stranách zůstala řada mrtvých, ale nakonec se projevila početní převaha pasovských a ti zcela opanovali Malou Stranu. Část jejich jízdy se pokusila proniknout na Staré Město, ale Pražané hbitě zareagovali a spustili mříže na mostecké věži. Na druhou stranu tak proniklo jen pár jezdců, kteří byli okamžitě pobíjeni rozzuřenou chasou. Poté co některé z nich našli v klášteře v Emauzích, obrátil se davový hněv i vůči obyvatelům pražských klášterů. Zvláště krutě si pak počínali u františkánů u P. Marie Sněžné. Řádění se nakonec šťastně vyhnulo

⁵⁵ Pasovské nejspíš lákaly i malostranské šlechtické paláce. Například jen škoda v paláci Smiřických byla vyčíslena na několik stovek tisíc tolarů. Viz. P. VOREL, *Velké dějiny zemí Koruny české*, s. 451.

pražskému Klementinu, které našlo zastání u několika stavovských předáků.⁵⁶ V podvečer se pak Leopold v doprovodu svých plukovníků projížděl po Malé Straně a nešetřil slovy o velkém vítězství. Výsledek celé akce přijal s nadšením a velkým uspokojením i sám Rudolf II.

Napadení Prahy se stalo určitým mezníkem ve vnímání císařovy úlohy v celé pasovské záležitosti. Zatímco doposud byl Rudolf II. vnímán spíše jako oběť špatných rádců, teď už byl posuzován mnohem přísněji. Zvláště potom, co vojáci strašlivě vydrancovali malostranské domy a panovník nejevil ochotu celou situaci nějak řešit. Rozumně uvažující politikové si uvědomovali, že císař si už v podstatě uzavřel veškerou cestu k ústupu a jeho šance na rehabilitaci je minimální. Ve svém stanovisku, že s Rudolfem II. už není možné nadále počítat, se utvrdili jak papežský nuncius, tak španělský vyslanec. Jasná shoda už nepanovala ani v řadách jeho ministrů a poradců. Jasnou podporu v pasovské záležitosti už nacházel, kromě Leopolda a jeho lidí, jen u svých rádců J. R. Hegenmüllera a O. Hannewalda.⁵⁷ Kromě toho výrazně zhoršovalo i jeho fyzické zdraví.

17. února se v severním předpolí Hradu konala společná přísaha pasovských a stavovských oddílů. V čele pasovských stál hrabě Sulz, stavovské přivedl Linhart Colona z Felsu. Jindřich Matyáš Thurn, který se léčil ze zranění, které utrpěl během bojů o Malou Stranu, se hned, jak to bylo možné, připojil ke stále neústupným Pražanům na druhém břehu řeky. Jejich přísahu přijali jménem císaře landkrabě Jiří Ludvík z Leuchtenberga a Arnošt z Mollartu. Oficiálně tak všichni podléhali vrchnímu císařskému veliteli Leopoldu Pasovskému⁵⁸

Zbývalo už jen pokořit pravý břeh Vltavy. Tamní obyvatelé ale vzdorovitě odmítali jak otevřít brány města, tak vyjednávat s císařskými pověřenci. Odpor proti panovníkovi neustále narůstal a účastnili se ho příslušníci všech sociálních vrstev. Zatímco na Staroměstské radnici zasedali stavovští předáci, kde si také 28. února zvolili sbor třiceti direktorů ke správě zemských a stavovských záležitostí, odbojně nižší vrstvy se stále více radikalizovaly a rozrůstaly. Leopold, Sulz a Ramée se rozhodli Pražany potrestat odstřelováním z děl. Nicméně v rozhodující moment, palba byla plánována na noc z 18. na 19. února, Rudolf II. nakonec k tomuto nedal svolení. Jeho motivace není zcela jasná.

56 Jezuité pravděpodobně představovali jedno z posledních spojení mezi protestantskými stavy na Starém Městě a císařským dvorem. Viz. Josef JANÁČEK, *Malé dějiny Prahy*, Praha, 1983, s. 192.

57 J. JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, s. 488.

58 Tamtéž, str. 489.

Mohlo jít o zcela sentimentální a málo pravděpodobné důvody, jako byla lítost nad zničením města nebo pravděpodobněji se jevící Rudolfovu nechť k poslouchání dělostřeleckých ran či strachu z jejich opětování. Panovaly také obavy před dalším plněním klášterů na Starém Městě.

Na přelomu února a března napětí v Praze zesílilo. Obyvatelům Prahy docházela trpělivost a začali volat po Rudolfově a Leopoldově odpovědnosti. Císař propadal dalším záchvatům strachu. Zdá se, že vystřízlivěl z fantastických plánů svého bratrance a tvrdě na něj dolehla tíha reality. V Leopoldovi viděl, a ne zcela neoprávněně, hlavního viníka svých současných problémů. Se ztrátou císařovy přízně se začala podlamovat i Leopoldova doposud neoblomná sebejistota. Na síle naopak získávaly české stavy. 21. února jim bylo od Matyáše přislíbeno, že jim přitáhne se svým vojskem na pomoc. To pak už 28. února vyrazilo z Jihlavy směrem na Prahu.

Mezitím se na Malé Straně pasovští vojáci, bez ohledu na intenzitu a bezohlednost jejich rabování, neustále dožadovali ušlého žoldu. Navíc se výrazně tenčily zásoby potravin a píce. Rudolf II. nakonec 2. března vydal příkaz k vyplácení vojáků. Sám na něj údajně uvolnil padesát tisíc tolarů,⁵⁹ což bylo žalostně málo. Byl tedy domluven kompromis, že zbytek jim bude poskytnut v Českých Budějovicích. 5. března pak Matyášovo vojsko dorazilo do Českého Brodu. České stavy tak za poslední měsíc značně posílily své pozice a karty se nyní obrátily. Leopoldovi tak nezbylo než začít vyjednávat se stavovskými direktory o bezpečném odchodu svého vojska. Už 6. března poslal na Staré Město svého komorníka, ale direktori nechtěli o svobodném odchodu slyšet a domáhali se nápravy. V Leopoldově okolí navíc zapůsobila poplašně i zpráva o zadržení jeho kancléře Františka Gansneba Tengenagela stavovskými oddíly ve Velvarech. Situaci nakonec vyřešili sami pasovští. Nejprve se 8. března z Prahy vytratil Ramée s asi tisíci svými jezdci a zbytek vojska, ačkoliv ho proklínal jako zrádce, ho v noci z 10. na 11. března následoval. Odchod byl údajně tak nenápadný, že si ho Pražané všimli až druhý den ráno. Se svým vojskem odešel i Leopold a jeho lidé. Pasovští pak dále postupovali do jižních Čech. Brzy je opustily prvotní obavy z toho, že je dostihnou stavovští či Matyášovi vojáci a dali se znovu do drancování. Definitivní tečku za pasovským vpádem udělal až na sklonku jara Petr Vok z Rožmberka, který se nakonec sám ujal vyjednávání s představenými pasovského vojska. Na jeho vyplacení nakonec padla taková částka, ze kterou by bylo možné pořídit v

⁵⁹ Tamtéž, s. 494.

Čechách jedno velké panství. Pro její získání nechal v Kutné Hoře zmincovat celý stříbrný rožmberský poklad.⁶⁰

Ještě v týž den, kdy pasovští opustili Prahu, se na Hradčanském náměstí shromáždili stavovští a moravští vojáci pod velením Jindřicha Matyáše Thurna a Jana Zikmunda Herbersteina a dožadovali se vstupu do Hradu. Po prvotním odmítnutí se nakonec Thurn dosti neoblomně a hlasitě dožádal audience u císaře a ten vyděšen jeho neústupným a rázným postojem nakonec se vším souhlasil. Rudolf se tak ocitl na samotném konci své vlády v Čechách.

Matyáš dorazil do Prahy 24. března. Na 11. dubna byl svolán sněm, kde se začalo vyjednávat o Rudolfově abdikaci, kterou nakonec podepsal až 24. května 1611. Ve stejný den, kdy byl jeho bratr korunován českým králem.

60 J. PÁNEK, *Poslední Rožmberk*, s. 196.

2. Benátky na přelomu 16. a 17. století

Touto kapitolou bych se pokusila přiblížit povědomost o Benátkách v rudolfinské Praze. Pro lepší pochopení prostředí, ve kterém žil, a případně i způsobu uvažování příjždějíciho vyslance, se v druhé části zabývám strukturou benátské společnosti.

2. 1 Obraz Benátek v Českých zemích

Nejjasnější republika benátská, Serenissima repubblica di Venezia, nebo také *Nejjasnější republika svatého Marka*, získala svůj český název od slovinského označení tohoto města "Benetke". V širším slova smyslu se pak tento výraz rozšířil jako označení pro močálovitá místa či místa nacházející se blízko vody. Odtud se dostaly Benátky i do názvu českých měst. Někdy byly taktéž spojovány, pro svou pověst místa s volnějším mravy, s vykřičenými domy.⁶¹ Jedny takové „benátky“ stávali v místech dnešní Bartolomějské ulice. Nahrazeny byly roku 1372 Jeruzalémem, domovem pro „obrácené nevěstky“ založeným Janem Milíčem z Kroměříže.⁶² Ve staré češtině byl pak obyvatel Benátek označován též jako "Benátčénín".⁶³

Benátky byly ale jistě pro většinu Pražanů spojeny především s obchodem. Italské zboží bylo ještě v 15. století do Čech, ale obecně do celé střední Evropy, dováženo prostřednictvím především norimberských kupců. Ti měli údajně ještě v dobách vlády císaře Maxmiliána I. s Benátčany smlouvu, podle níž bylo italské zboží dováženo k Tridentu, kde si jej pak převzali Němci.⁶⁴ Nicméně vznik německého skladu v Benátkách, *Fondaco dei Tedeschi*, je datován už do první poloviny 13. století.⁶⁵ Od počátku 16. století pak začínají pronikat na český trh i obchodníci jiného původu a k roku 1504 dokonce existuje zmínka o obchodní cestě pražského kupce do Itálie.⁶⁶ K roku 1505 je také zaznamenán rozsáhlý požár německého skladu v Benátkách. Díky výjimečnému postavení, které zaujímala německá minorita v benátské ekonomice, bylo téměř okamžitě rozhodnuto

61 Vladimír ŠMILAUER, *Výklady slov*, Naše řeč, roč. 25, č. 3, Praha, 1941, s. 86-91. - Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3575>

62 Zdeněk MÍKA a kol., *Dějiny Prahy v datech*, Praha, 1999, s. 50.

63 František ŠIMEK, *Slovníček staré češtiny*. Praha, 1947, s. 28.

64 J. JANÁČEK, *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, Praha, 1955, s. 24.

65 G. DISTEFANO, *Enciclopedia storica di Venezia*, s. 515.

66 J. JANÁČEK, *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, s. 86.

o jeho obnovení.⁶⁷ Po roce 1550 pak pronikají italské obchodní domy na český trh v mnohem větší míře, a to buď přímo, prostřednictvím svých faktorů, nebo skrze trhy v Linci, Vídni či Kremži.⁶⁸ V poslední čtvrtině 16. století, kdy byl norimberský trh ochromen boji v Nizozemí, převážili italští a rakouští dodavatelé zboží z italských regionů docela. Z firem, pocházejících přímo z Benátek, působili v Praze např. Anselm Carancoli, Giovanni Battista Fideli a Fioli, Hupferové, Antonio a Giuseppe Nigrone či Giovanni Regato (Regatis).⁶⁹ Z pražské ungeltní knihy z konce 16. století máme pro dovoz z oblasti Benátska zaznamenány výrobky ze skla – zrcadla, sklenice, dále pak mýdlo, ale také např. hrací karty. Byly odtamtud ale jistojistě dováženy i luxusní látky či krajky, které jsou v knize zaznamenány prostě jako dovoz z Itálie.⁷⁰ Velmi oblíbeným artiklem nabízeným benátskými řemeslníky byly také napodobeniny orientálního zboží.⁷¹

Nenahraditelnou zkušeností byla samozřejmě osobní návštěva Itálie. Ta patřila k preferovaným cílům kavalířských cest mladých šlechticů či synků zámožnějších měšťanů. Itálie přitahovala především katolíky, ale vzhledem k proslulosti některých italských univerzit do ní směřovali i synové řady jinak smýšlejících rodičů. Cesta na Apeninský poloostrov vedla nejčastěji z Prahy přes Plzeň, Řezno a Salcburk, dále pak na Innsbruck a Trident do severní Itálie, kde bývaly zpravidla první zastávkou právě Benátky.⁷² Ty byly pro svou neobvyklou polohu a proslulost jedním z hlavních cílů mnoha cestovatelů. Mladí šlechtici tu jistě neobdivovali jen rozmanitost zboží a obyvatel na místních trzích, výstavné fasády paláců, četné slavnosti či projížďky gondolou, ale jejich pozornosti jistě neunikly ani místní proslulé kurtizány. Podle *Katalogu všech hlavních a nejváženějších benátských kurtizán*, vydaného roku 1570 a uvádějících zároveň jejich jména, ceny a kuplíře, jich zde žilo nejméně 215.⁷³ Vedle těchto čistě světských radovánek mohli mladíci návštěvy Benátek využít i k intelektuálnějším činnostem, jako byl například nákup knih vytištěných místními tiskaři. Nezapomenutelnou vzpomínkou byl pro ně jistě i pohled na přípravu základů pro výstavbu nových budov. Toto podloží, vybudované na velkém množství dřevěných pilot zatlučených přímo do mořského dna, bylo dílem řady speciálních dělníků, tzv. *battipali*, kteří řídili rytmus jednotlivých úderů při zarážení kůlů

67 DISTEFANO, G.: *Enciclopedia storica di Venezia*, s. 515.

68 J. JANÁČEK, *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, s. 85-86.

69 Tamtéž, s. 91. Jména jsou v uvedeném zdroji v českém překladu.

70 Josef JANÁČEK, *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha, 1961. s. 150-151.

71 J. M. FERRARO, *Venice: history of the floating city*, s. 108.

72 Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL(ed.): *Člověk českého raného novověku*, Praha, 2007, s. 244.

73 Eugenio GARIN (ed.), *Renesanční člověk a jeho svět*. Praha, 2003, s. 223.

pomocí k tomuto účelu vymyšlených popěvků.⁷⁴ Další cesta pak obvykle vedla na benátskou univerzitu v Padově, kde se mladíci povětšinou zapisovali ke studiu práv. Ze svých cest si pak přiváželi štambuchy, památníky, které mohli obsahovat i kresby vztahující se k benátským reáliím, jako byly např. obrázky benátských dam, pánů, úředníků a jejich oblečení, k oblíbeným patřily i postavy *commedie dell'arte*, nákresy slavností, z nichž k nejoblíbenějším patřily jistě zasnuby dóžete s mořem, obrázky gondol, budov apod.⁷⁵

Zajímavé svědectví o Benátkách 16. a počátku 17. století ale bezpochyby přináší dobové cestopisy. Na své cestě do Svaté země se v nich zastavil jak Oldřich Prefát z Vlkanova, tak Kryštof Harant z Polžic a Bezdrůžic a na svých výpravách do Itálie do nich zavítal i Bedřich z Donína.⁷⁶

Oldřich Prefát z Vlkanova navštívil Benátky během své cesty ke svatému hrobu roku 1546. V jejich popisu je poměrně stručný a omezuje se hlavně na podrobné vylíčení podmínek smlouvy mezi zprostředkovatelem, patronem, cesty do Svaté země a cestovatelem. V krátkosti popisuje i jedno z procesí konané na svátek Božího těla, v jehož závěru se dóže osobně pozdravil s každým z poutníků. Zmiňuje se také o své plavbě „na lodičce, která slove kundlele“.⁷⁷

Kryštof Harant zavítal do Benátek roku 1598 a jeho popis města je mnohem detailnější. Seznamuje čtenáře s historií Benátek, popisuje jejich polohu a vzhled, přináší také zajímavou zprávu o benátském Arzenálu a snaží se vyložit místní způsob vlády a byrokratický systém. Přináší i ryze praktické zmínky o povinném zápisu nově příchozích do města. Zmiňuje nutnost dovážet pitnou vodu, ale zároveň dodává, že „všech věcí tam dostatek jest“.⁷⁸ Barvitě líčí i každodenní život v ulicích. Zajímavé jsou zmínky o

74 J. M. FERRARO, *Venice: history of the floating city*. s. 26.

75 Více k tomuto tématu viz Zdeněk HOJDA, *Benátky na konci 16. století ve dvou pražských památnících*, in: Vít Vlnas, Tomáš Sekyrka (edd.): *Ars baculum vitae: sborník studií z dějin umění a kultury*: k 70. narozeninám prof. PhDr. Pavla Preisse, DrSc., Praha, 1996, s. 69-81.

Šlechtickými památníky obecně se zabývá také Marie Ryantová. Viz Marie RYANTOVÁ, *Památníky, aneb, Štambuchy, to jest alba amicorum: kulturně historický fenomén raného novověku*, České Budějovice, 2007.

76 Informace z cestopisů Oldřicha Prefáta z Vlkanova a Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdrůžic jsem čerpala především z jejich edic tak, jak byly vydány Městskou knihovnou v Praze. Je nutné podotknout, že tato vydání neobsahují jejich kompletní text. Podrobnější vydání Prefátova cestopisu viz Oldřich PREFÁT Z VLKANOVA (ed. Hana BOČKOVÁ): *Cesta z Prahy do Benátek a odtud potom po moři až do Palestiny*, Praha, 2007.

77 Oldřich PREFÁT Z VLKANOVA, *Cesta z Prahy do Benátek a odtud potom po moři až do Palestiny*, Praha 2014, s. 36.

78 Kryštof HARANT Z POLŽIC A BEZDRŮŽIC, *Cesta z království českého do Benátek*, Díl 1, Praha 2011, s. 75.

všeobecném veselí, hrách, tancích, ke kterým se může každý přidat a komediantech na náměstích, které si najímají přímo obchodníci, aby lépe prodali své zboží.⁷⁹ Velmi obdivně také popisuje stavbu cisteren, zásobníků na dešťovou vodu, které „v pouhém slaném moři se nachází, a kdo by toho neviděl, snad neuvěří tomu.“⁸⁰ Navštívil také Padovu, kam byla z Benátek a zpět zavedena pravidelná vodní doprava po řece Brentě.

Bedřich z Donína navštívil Benátky roku 1607 na zpáteční cestě své pouti do italského Loreta. Jeho popis je v mnohém podobný Harantovu a nadále doplněný o řadu ilustrací. Přináší tak řadu popisných pasáží např. Náměstí svatého Marka, Rialta či Arsenalu. Opět se snaží vylíčit benátskou samosprávu a větší pozornost věnuje i samotnému dóžeti. Oproti Harantovi ale zmiňuje i místní oblečení či sklářství na ostrově Murano. Vypisuje také své obtíže při vstupu do města, kdy byl málem poslán do čtyřicetidenní karantény do Lazaretu na odlehlém ostrůvku, protože se nemohl prokázat příslušným průvodním listem v době, kdy v okolí hrozil mor. Jak ale sám poznamenává, napomenul příslušného úředníka s tím, že „my Čechové k Vlachům, zvláště Benátčanům, všelijakou kortesii a vlídnost zachováváme“⁸¹ a potom, co prokázal svůj pobyt v Loretu předměty tam zakoupenými, byl do města vpuštěn.

Jak je vidno z předchozího textu, běžný pražský měšťan přišel do styku s Benátkami především jako spotřebitel tamního zboží. Bližší informace se mohl dozvědět z doslechu od kupců či příslušníků italské menšiny v Praze. Řada šlechticů a movitějších měšťanů už ale byla v tomto směru osvěcenější. Někteří mladí muži navštívili Benátky přímo nebo je jistě znali alespoň zprostředkovaně z vyprávění, korespondence či deníků a památníků svých přátel.

Za zmínku stojí i možná banální připomenutí, že stejně jako měla Benátská republika diplomatické zastoupení na císařském dvoře, měl i císař své diplomaty v Benátské republice. O tom, nakolik si Rudolf II. cenil postavení těchto vyslanců, svědčí fakt, že právě za syna jednoho z nich provdal jednu ze svých nemanželských dcer.⁸² I jeho vyslanci možná svým jednáním a přímluvami přispěli k rozšíření tolik oblíbených Rudolfových sbírek. Vždyť ještě v sedmdesátých letech 17. století připomíná francouzský lékař a

79 Tamtéž, s. 76.

80 Tamtéž, s. 77.

81 Simona BINKOVÁ–Josef POLIŠENSKÝ: *Česká touha cestovatelská: cestopisy, deníky a listy ze 17. století*, Praha, 1989, s. 113.

82 J. JANÁČEK, J.: *Rudolf II. a jeho doba*, Praha/Litomyšl, 2003, s. 421.

cestovatel Charles Patin, byť s jistou nadsázkou, rozsáhlé sbírky Tizianových obrazů v Praze.⁸³

2.2 Benátská společnost

Benátská laguna byla oblast do jisté míry obydlená už od dob starých Římanů. Počátky systematictějšího osidlování a budování, z něhož postupem času vzešly Benátky, tak jak je známe dnes, ale spadají až do dob stěhování národů. Do bažinatých a před nájedzy kočovníků chráněných oblastí se stahovali obyvatelé okolních vesnic. Zpočátku se po pomnutí nebezpečí vraceli zpět do svých domovů, ale s příchodem Langobardů roku 568, kteří se na Apeninském poloostrově usadili natrvalo, začali tito první „Benátčané“ budovat, tentokrát již nastálo, své první dřevěné chaty na dřevěných kůlech přímo v prostoru laguny. Živili se především rybolovem a obchodem se solí.

Krok za krokem se tak ustanovovalo nové společenství. Oblast, zpočátku ovládaná Byzancí, se stále více osamostatňovala, až si koncem 7. století zvolila vlastního vůdce, dóžete. Přestože Benátky byly formálně ještě dlouho potom byzantskou državou, dokázali si vybudovat určité nezávislé postavení, přičemž hrály roli prostředníka mezi východem a západem a z této role dokázaly náležitě těžit.⁸⁴

Dóže, zprvu suverénní vládce, se obklopoval poradním orgánem, který postupem času přebíral část jeho pravomocí. Od roku 1172 nese název Velká rada, *Maggior Consiglio*, ale prameny dokazují jeho existenci už před rokem 812. Velká rada byla faktickým „vládcem“ Benátek. Od ní pocházela veškerá benátská legislativa a disponovala i soudní mocí. Vlastní výkonnou moc ale uplatňovala prostřednictvím různých rad, komisí a výkonných orgánů, jejichž členy volila.⁸⁵ Moc samotného dóžete se tak v podstatě minimalizovala a jeho úkolem byla především reprezentace. Od roku 1229 pak vzešla z voleb Velké rady tzv. Rada navrhovatelů, *Consiglio dei Pregàdi*, později přejmenovaná na Senát. Šlo o volený poradní orgán dóžete, tvořený převážně členy nejvyššího patriciátu, s poměrně rozsáhlou výkonnou mocí, do jejíž kompetence spadala i zahraniční politika.⁸⁶

83 M. KOLDINSKÁ–P. MAŤA (edd.): *Deník rudolfinského dvořana*, s. 10.

84 Podrobně se úplným počátkům Benátek věnuje J. J. Norwich v prvních dvou kapitolách své knihy. Viz J. J. NORWICH, *A History of Venice*, s. 3-25.

85 G. DISTEFANO, *Enciclopedia storica di Venezia*, s. 694.

86 Tamtéž, s. 1062.

Benátský politický a byrokratický systém se vyvinul ve složitou soustavu, ve které se její jednotlivé složky navzájem prolínaly a kontrolovaly. Byla tak zaručena určitá rovnováha moci, která se udržovala především v rukou vládnoucí patricijské oligarchie. Tato vrstva byla v podstatě kodifikována nařízením vydaným 28. února 1297, které stanovilo, že nadále se členy Velké rady mohou stát pouze příslušníci rodin, jejichž členové v ní už dříve zasedali.⁸⁷ Došlo tak k nepropustnému „uzavření“, italsky *Serrata*, patricijského stavu. Aby nedocházelo k pochybnostem, kdo k tomuto stavu náleží, měli být všichni její členové zapisováni hned po narození do tzv. Zlaté knihy. Patricijové byli tedy osoby urozeného původu, podílející se na moci v Benátkách, minimálně prostřednictvím příslušenství k Velké radě, do níž měl automatický přístup každý její dospělý mužský člen. Z toho ovšem vyplývá, že ne každý urozený člověk byl členem patriciátu. Někteří zámožnější občané si občas svou urozenost kupovali. V podstatě ale šlo spíše o otázku prestiže a případný přístup k čestnějším úřadům, protože fakticky se k podílu na moci dostat nemohli.

Benátská *Serrata* ale nebyla jediným zásahem do struktury benátské společnosti. Narůstající demografický tlak v průběhu 13. století donutil městské úřady omezit udělování benátského občanství. Nadále se měli oficiálními obyvateli Republiky stát jen jedinci, kteří splnili přísné, zákonem dané podmínky. Většinou se jednalo o prokázání určité doby pobytu, v řádu desítek let, a odvádění daní. K mužům, kteří vstoupili do manželství s benátskou ženou, byla nařízením umírněnější. Tato vrstva se ale dále stratifikovala podle toho, nakolik její příslušníci splňovali předepsané podmínky. Na jejím vrcholu pak byli tzv. původní měšťané, *cittadini originari*, kteří mohli dokázat benátskou příslušnost i několik generací zpět.⁸⁸ Často šlo o majetné rody, které se těšili všeobecné úctě, jejíž členové obsazovali důležité byrokratické posty.

V 16. století už ale patricijové spolu s benátskými občany tvořili jen asi 10% celkové populace města. Zbýlých 90% tak připadalo na tzv. běžný lid, *popolani*.⁸⁹ Šlo o rozmanitou směsici lidí, různého etnického původu, společenského statutu, profesí, náboženství apod. Část z nich už v Benátkách pobývala, jiná tu byla jen dočasně. Někteří z nich mohli časem dosáhnout na podmínky udělení občanství a „přeskočit“ tak do další vrstvy. Jiní na svůj pobyt po čase rezignovali. Pro přesnější představu mohou posloužit výsledky sčítání lidu, které k roku 1586 uvádějí 148 637 obyvatel. Nezanedbatelnou složku společnosti tvořili i

87 Tamtéž, s. 1068.

88 J. M. FERRARO, *Venice: history of the floating city*, s. 80-81.

89 Tamtéž, s. 82.

členové církve. Např. k výše uvedenému roku 1586 bylo mezi Benátčany 536 kněží, 1238 mnichů a 2403 jeptišek. K roku 1593 je registrováno 139 459 osob, celkový počet ale nezahrnuje židovské obyvatelstvo a cizince.⁹⁰

S Benátkami se také neoddiskutovatelně pojí představa jejich vlastního „mýtu“.⁹¹ Na tomto konceptu představitelé Republiky cíleně pracovali. Benátky se měli jevit jako město silné, vyvolené, nedobytné, bohaté a spravedlivé. Řadou těchto kvalit také bezpochyby oplývaly. Jiné se naučili zdárně zastírat. Jejich kořeny dosahovaly skrze jejich zakladatele, legendárního hrdinu Anténora, až do samotné Tróje. Jako vyvolené je prý viděl už evangelista Marek, jehož domnělé ostatky spočívají od roku 823 pod hlavním benátským chrámem a jehož symbol, okřídlený lev, se stal zosobněním města samotného. V Benátčanech byl také systematicky budován jistý pocit „národní hrdosti“. Neexistovalo pro ně nic čestnějšího než služba Republice. Množství slavností, často doprovázených pompézními průvody v ulicích města, v nich mělo tento pocit upevňovat. Zároveň šlo o demonstraci vlastní síly a jednoty, která měla zastrašit případné nepřátele.

Celá tato společenská struktura byla Benátkám v podstatě předurčena už v době jejich vzniku. Jejich poloha, jakkoliv výhodná z obraných důvodů, byla v mnoha ohledech zároveň omezujícím prvkem. Nedostatek přírodních zdrojů je předurčil k neustálé snaze o expanzi. Hlavními zdroji financí se stala řemesla a především obchod, v jehož zájmu byli často nuceni vést značně neutrální politiku. Omezená plocha uzavřená vodami laguny sváděla k ostražitosti vůči jakýmkoliv náznakům vzpoury. Kdokoliv by se pokusil tuto rovnováhu narušit, byl okamžitě konfrontován s představiteli benátské moci. Jejich dosahu neunikl ani samotný dóže Marino Falier, obviněný z přílišné uzurpace moci a s'atý roku 1355 přímo před Dóžecím palácem.⁹²

Benátky dosahovaly svého vrcholného vlivu v polovině 15. století. Na významu jim zpočátku neubralo ani dobytí Konstantinopole Turky roku 1453. Benátská diplomacie se rychle přizpůsobila nové situaci a udržela si dominantní postavení v obchodu s Orientem. První vážnější ranou, jejíž důsledky se začaly projevovat v průběhu dalších let, bylo objevení Ameriky a následný postupný přesun těžiště tras námořního obchodu na západní pobřeží. Benátky také ve stejné době začaly přicházet o první území na východě. Situaci značně zkomplikovaly i války probíhající na Apeninském poloostrově. To, o co Benátky

90 G. DISTEFANO, *Enciclopedia storica di Venezia*, s. 247.

91 Blíže k tomuto tématu viz J. M. FERRARO, *Venice: history of the floating city*, s. 125-150.

92 G. DISTEFANO, *Enciclopedia storica di Venezia*, s. 491.

začaly přicházet vlivem prozatím velmi pozvolna upadajícího obchodu s východem, začaly o to více nahrazovat řemesly a uměním. Velká příležitost se jim naskytlá především po tzv. Sacco di Roma, vyplenění Říma vojenskými jednotkami císaře Karla V. roku 1527. Benátčané přijali s otevřenou náručí řadu umělců hledajících nové útočiště pro své služby. Republika se tak možná nepřímo snažila o získání postavení nového „hlavního města“ Itálie a částečně si tak hojila pošramocené sebevědomí. Zároveň tak započalo období zintenzivněné stavební činnosti ve městě a působení řady významných umělců.

Probíhající změny měly vliv i na strukturu benátské společnosti. A to především v jejím hlavním neuralgickém bodě, patriciátu. Zatímco běžní *popolani* se živelně přizpůsobovali možnostem nové doby, případně, bylo-li to nutné, opouštěli Benátky a stahovali se za prací na pevninu, patriciát začal doplácet na svou uzavřenost a po staletí zažitě zvyklosti. Celá jejich existence, do té doby čistě založená především na ziscích z obchodu, se s postupným omezováním tras s východem začínala hroutit. Řada z nich pak byla nucena přeorientovat se na jiný druh podnikání. Někteří skupovali pozemky na pevnině a učili se hospodařit stejně, jako většina evropské šlechty, na kterou ještě do nedávna hleděli s jistým opovržením.⁹³ Jiní přesouvali své investice do obchodu s oblastmi v severní Africe. Pokud nestačili pružně zareagovat, mohli ještě doufat ve výnosný úřad ve službě Republice. Nezadařilo-li se ani tam, ocitli se ve slepé uličce. Uplatnit se v řemesle, byť byla některá i velmi ceněná, ze zákona nemohli, protože se na ně vztahoval zákaz „pracovat rukama“. Dluhové pasti, do kterých se postupně dostávali, s sebou nesly i riziko nedostatečného vzdělání pro jejich syny, kteří tak ztráceli možnost uplatnit se alespoň v městské byrokracii.⁹⁴ Na jejich místech, tam, kde to zákon dovoľoval, je pak začali postupně nahrazovat příslušníci původních měšťanů. Docházelo tak k další stratifikaci patriciátu. Jejího podnikavější a úspěšnější členové dozajista hleděli přezíravě na své méně šťastnější souputníky. Ti se alespoň snažili zakrýt nedostatek prostředků pro vlastní prezentaci voláním po přísnějším dodržování zákonů proti luxusu, které jejich úspěšnější kolegové většinou obcházeli. Finanční krizi patricijů navíc provázela i krize demografická. Začali postupně vymírat a, jak už bylo uvedeno výše, ne každý patricijský syn měl dostatečnou kvalifikace pro výkon patřičných úřadů. Celá situace nakonec vyústila roku 1645 k dočasnému otevření bran Velké rady a přijetí několika nových rodů do jejich řad.⁹⁵

93 Guiseppe TREBBI, *Dal Rinascimento al Barocco - La società: La società veneziana* - Dostupné z: http://www.treccani.it/enciclopedia/dal-rinascimento-al-barocco-la-societa-la-societa-veneziana_%28Storia-di-Venezia%29/TREBBI

94 Tamtéž. Nestránkováno.

95 G. DISTEFANO, *Enciclopedia storica di Venezia*, s. 1068.

Příslušnost k jednotlivým vrstvám byla jasně patrná i ze způsobu oblékání. Často i tyto normy byly řízeny řadou dalších nařízení. Nejvyšším vrstvám náležely černé šaty, často vyšíváné a různě dozdobené zlatem. Předepsané obleční měli i členové různých úřadů. Za vznešené byli považováni i dlouhé, visící rukávy, z nichž nejdelší nosil samotný dóže. Původní měšťané nosili barevnější, byť stále střídavě vyhlížející barvy. Pestřejší oblečení si rovněž mohli dovolit svobodné dívky a mladíci. Na druhém konci barevné škály byli naopak benátské nevěstky a kurtizány, které dokonce pod šaty oblékaly pánské kalhoty. Každá vrstva obyvatelstva tak do jisté míry nosila svou vlastní „uniformu“ a usnadňovala ostatním orientaci v příslušenství k danému stavu. Nařízení pro oblékání platila i např. pro jednotlivé sirotčince či dokonce pro žebráky. Na druhou stranu bylo ale možné mezi směsicí dočasných i stálých obyvatel Benátek potkat řadu zahraničních kupců oblečených po způsobu, jaký byl zvykem v jejich krajích.⁹⁶

Benátská společnost tak byla jasně hierarchizovaná. Na její „správný“ chod dohlížela místní aristokracie prostřednictvím řady úřadů řízených rozsáhlým byrokratickým aparátem. Šlo o společnost nesmírně kosmopolitní, protkanou vlivy různých národností a jejich zvyklostí, s nimiž se měli místní možnost setkávat a rozeznávat je už prakticky od narození. Část různých vlivů také dokázali umně vstřebat a například už v 16. století byly výrobky benátských napodobitelů orientálních uměleckých předmětů žádanější než samotné originály. Přesto v Benátčanech přetrvával pocit vlastní výjimečnosti a hrdosti na příslušnost k mocné, starobylé a nedobytné Benátské republice.

96 Ke způsobu oblékání v Benátkách blíže viz J. M. FERRARO, *Venice: history of the floating city*, s. 117-123.

3. Benátští vyslanci a diplomacie v raném novověku

Současné encyklopedie definují diplomacii jako: „průběh a formy vyjednávání mezi osobami, skupinami či státy a národy; v užším a obvyklém slova smyslu (jako) souhrnné označení do jisté míry formalizovaných prostředků a činností státních institucí a jednotlivců s cílem realizovat cíle a úkoly, které tvoří celkový komplex zahraniční politiky státu. Je to jeden z hlavních nástrojů k mírovému řešení sporů, vyžaduje racionální přístup k problému bez emocionálního angažmá“⁹⁷ Následuje dodatek, že termín se v dnešním slova smyslu používá od 18. století.⁹⁸

Nicméně za první „mezistátní“ spojeneckou smlouvu a za první dokument mezinárodního práva vůbec bývá považována mírová a spojenecká úmluva mezi egyptským faraonem Ramessem II. a králem Chetitů Chattušilišem III. z roku 1269 př. n. l. Některé staré, archeology objevené hliněné desky ale dokazují, že podobná vyjednávání mezi Egypťany a vládci sousedních území probíhala již minimálně o sto let dříve.⁹⁹ Jaká byla ale cesta od těchto prvních náznaků k oněm moderním „formalizovaným prostředkům“ a „racionálnímu přístupu bez emocionálního angažmá“? A jakou roli při jejich formování sehrála právě Benátská republika?

3. 1 Vývoj diplomacie v raném novověku

Publikace věnující se dějinám moderní diplomacie se obvykle shodují na faktu, že její počátky lze vysledovat v renesanční Itálii. Tamní prostředí, především na severu územně roztržštěné do řady městských států a signorií, neschopných si dlouhodobě udržovat žoldácká vojska a hájících především své obchodní zájmy, přímo vybízelo k vzájemnému vyjednání a hledání smírných kompromisů. Často byla taková jednání samozřejmě doprovázena řadou utajených výzvědných aktivit.

Od 14. století pak průběh a pravidla těchto jednání začala postupně ovlivňovat určitá racionalizace vycházející z humanistického pohledu na člověka a společnost. Jistý dopad na světskou diplomacii měla i již dříve zformulovaná pravidla pro papežské vyslance, vycházející mimo jiné i ze zvyklostí na evropských panovnických dvorech a nepřímo tak

97 Václav HUBINGER, *Encyklopedie diplomacie*, Praha 2006, s. 42.

98 Tamtéž, s. 42.

99 Jörg von UTHMANN, *Diplomaté: státní aféry od dob faraonů po současnost*, Brno 1997, s. 11.

ovlivněná i rytířskými ideály o urovnávání sporů, uzavírání příměří nebo např. o humánním zacházení s vězni.¹⁰⁰ Další vlivy přicházely z oblasti Blízkého východu, kde se, především v období křížových výprav, podařilo některým obchodním velmocem Itálie vybudovat v prakticky každém strategicky významnějším městě kolonii v podobě italské obchodní čtvrti s vlastní správou a vedoucími úředníky.¹⁰¹ Tito doma volení hodnostáři dohlíželi na dění a obyvatelstvo v jim svěřených italských koloniích. Zároveň se však podíleli na vzájemných vztazích a uzavírání smluv mezi vedením kolonie a vedoucími orgány státu, na jehož území byla vytvořena. Mezi nejstarší takové zástupce patřili již od konce 12. století benátské úředníky zvaní baiulus. Konstantinopolský baiulus pak plnil zároveň funkci trvalého vyslance Benátek v Konstantinopoli a to i po jejím dobytí Turky roku 1453.¹⁰²

Výhody stálého zastoupení, s čímž logicky souvisel i relativně neustálý přehled o situaci na daném území, si postupně uvědomují i státy vlastního italského regionu. V renesanční Itálii tak vzniká úřad rezidentních diplomatů.¹⁰³ Vůbec prvními státy, které se rozhodly pro stálé diplomatické zastoupení, byly Florencie, Benátky a především Milán.¹⁰⁴ Za prvního stálého vyslance je považován Nicodemo da Pontremoli, který jako důvěrník Francesca Sforzy, vládce Milána, působil na dvoře Cosima di Medici ve Florencii. Zde byl od roku 1450 akreditován jako orator milánského vévody, s nímž Cosimo udržoval přátelské styky. Lze ho tak považovat za prvního diplomata v moderním slova smyslu, protože byl vyslán na území cizího státu na časově omezenou misi, aby tam působil v zájmu své země.¹⁰⁵ Francesco Sforza zároveň vybuďoval nejrozsáhlejší síť stálých rezidentur jak v Itálii, tak i v řadě dalších zemí.¹⁰⁶ Prvním stálým vyslanectvím mimo území Itálie je pak španělské zastoupení v Londýně, které funguje od roku 1487 do dnešní doby. Stalo se tak nejdéle fungující diplomatickou rezidencí na světě.¹⁰⁷ S postupným rozšiřováním sítě vyslanectví se krok za krokem ustanovila i pravidla a doba jejich obsazování. Od čtyřicátých let 16. století mají už všechny významné sekulární státy Itálie, tj. Benátky, Florencie, Milán a Neapol, vzájemné diplomatické zastoupení.¹⁰⁸ Mezi Benátkami a Janovem se postupně

100 K. ADAMOVIČ – L. KŘÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 104.

101 Zdeněk VESELÝ, *Dějiny diplomacie*, Praha 2008, s. 68.

102 K. ADAMOVIČ – L. KŘÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 94.

103 Z. VESELÝ, *Dějiny diplomacie*, s. 70.

104 M. S. ANDERSON, *The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919*, s. 17.

105 J. von UTHMANN, *Diplomaté*, s. 19.

106 Z. VESELÝ, *Dějiny diplomacie*, s. 70.

107 J. von UTHMANN, *Diplomaté*, s. 19.

108 M. S. ANDERSON, *The Rise of Modern Diplomacy*, s. 18.

ustálil tříletý cyklus reciproční výměny zástupců. Tento vzor byl později napodobován i ve většině Evropy.¹⁰⁹

Nejrozvinutější a nejpropracovanější diplomatický systém se do konce 15. století vyvinul v Benátkách. Tento systém vycházel z byzantské praxe,¹¹⁰ jejímž ideovým základem bylo přesvědčení, že byzantský císař je svrchovaný, Bohem vyvolený vládce, kterému jsou fakticky ostatní panovníci podřízeni.¹¹¹ Toho měli docílit systémem různých typů smluv a dohod, jichž bylo dosahováno důmyslnými způsoby vyjednávání. Byzantský dvůr se snažil oslnit zástupce cizích zemí i prostřednictvím velkolepých ceremoniálů, během kterých bylo využíváno i např. umělých řvoucích lvů nebo umělých zpívajících ptáků. Běžné bylo i vzájemné předávání velkolepých darů, jimiž se přijíždějící vyslanci snažili zapůsobit na představitele byzantské moci nebo které naopak Byzantinci posílali do ciziny. Hodnotou daru byl často poměřován i význam přijíždějícího vyslance. K systému vyjednávání patřilo i „nabízení“ vysokých byzantských titulů náčelníkům nomádských kmenů.¹¹² Tato praxe se v prostředí racionálně uvažující benátské obchodní oligarchie, jejímž cílem byl logicky povětšinou co nejvyšší ekonomický zisk dosažený s co nejmenšími výdaji, tedy i vojenskými, posunula na úroveň skutečného vyjednávačského umění. Nicméně doprovázeného notnou dávkou předstírání, korupce, špionáže a často i nepravd.¹¹³ I přesto byly Benátky, a zdá se, že zcela právem, ve své době považovány za skutečnou „školu diplomacie“.¹¹⁴

Určitý zlom přichází v září roku 1494, kdy do Itálie vtrhla vojska francouzského krále Karla VIII. Pro Itálii tak definitivně skončilo téměř čtyřicetileté období relativní mocenské rovnováhy a míru. Italské státy nebojovaly jen s Francouzi, ale i mezi sebou.¹¹⁵ Papež Alexandr VI. na vpád cizích vojsk zareagoval intenzivním vyjednáváním se Španělským královstvím, císařem Maxmiliánem I. a představiteli nejdůležitějších italských států. Jeho snažení vyústilo v roce 1495 ve zformování Svaté ligy, díky které se podařilo Francouze z poloostrova vytlačit. Ačkoliv samotná liga neměla příliš dlouhého trvání, jedná se o první mezistátní alianci takového rozsahu, pro kterou bychom ve středověku jen těžko hledali precedent. Nicméně brzy následovaly aliance další. Jejich uskutečnění už vycházelo z nově

109 Tamtéž, s. 19.

110 K. ADAMOVIČ–L. KŘÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 94.

111 Vladimír VAVŘÍNEK – Petr BALCÁREK, *Encyklopedie Byzance*, Praha, 2011, s. 131.

112 Tamtéž, s. 132.

113 K. ADAMOVIČ– L. KŘÍŽKOVSKÝ *Stručné dějiny diplomacie*, s. 95.

114 Z. VESELÝ, *Dějiny diplomacie*, s. 71.

115 Giuliano PROCACCI, *Dějiny Itálie*, Praha 2010, s. 103.

se rodící diplomatické organizace a postupů, jejichž počátky byly právě na Apeninském poloostrově. Zároveň s tímto, na rozdíl od středověku, začalo být považováno vysílání vlastních zástupců a přijímání reprezentantů cizích zemí za jednu ze známek suverenity daného státu.¹¹⁶

Tento diplomatický rozmach byl doprovázen i určitým teoretickým zájmem o tuto tematiku. První úvahy o správném průběhu misí jsou spojeny už s papežskými poselstvy ze 13. století a i v následujících stoletích se můžeme ojediněle setkat s příručkami podobného charakteru. Nicméně první publikace zasvěcená čistě diplomacii pochází z roku 1436 a je jí *Krátké pojednání o ambasadorech* od toulouského probošta a pozdějšího biskupa Bernarda du Rosier.¹¹⁷ V druhé polovině 15. století už množství podobných příruček narůstá. 16. a zejména pak 17. století jsou už vyloženě rozkvětem diplomatické literatury. Mezi jejich autory figurují jak Francouzi a Italové, tak i Němec a Polák.¹¹⁸ Budu-li se ale držet děl benátské provenience,¹¹⁹ musím zmínit latinský spis humanistického učenice Ermolaa Barbara *De officio legati* z druhé poloviny 15. století a o zhruba sto let mladší příručku anonymního benátského patricije *Ricordi per ambasciatori*,¹²⁰ koncipovanou jako soubor praktických rad vyslancům.¹²¹ Významným dílem je pak práce španělského šlechtice Juana Antonia de Vera, s prostým názvem *El Enbaxador*. Práce vyšla poprvé v první polovině 17. století ve Španělsku, ale brzy vznikl i její francouzský a italský překlad.¹²² Pod názvem *Il perfetto ambasciatore* vyšla přímo v Benátkách. Její výtisk z roku 1648 je dokonce věnován českému šlechtici Humprehtu Černínu z Chudenic.¹²³ Autor vychází z již dříve publikovaných děl, zabývá se podobnými tématy a své dílo obohacuje i o morální úvahy. Větší část knihy zároveň slouží jako výklad historie, která se měla stát zdrojem užitečných rad pro budoucí jednání.¹²⁴ Tato práce patřila k nejvlivnějším pojednáním o diplomacii období baroka.¹²⁵

116 M. S. ANDERSON, *The Rise of Modern Diplomacy*, s. 14.

117 Martina BARDOŇOVÁ, M.: *Španělská ambasáda v Praze za působení dona Baltasara de Zúñiga (1608-1617)*, Praha, 2015. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, s. 44.

118 Tamtéž, s. 44.

119 Podrobnější přehled děl s tematikou diplomacie nabízí dizertační práce Martiny Bardoňové. Viz M. BARDOŇOVÁ, *Španělská ambasáda v Praze za působení dona Baltasara de Zúñiga*, s. 44-48.

120 P. PRETO, *I serviti segreti di Venezia*, s. 198.

121 K. ADAMOŇOVÁ–L. KŘÍŽKOVSKÝ: *Stručné dějiny diplomacie*, s. 110.

122 M. BARDOŇOVÁ, *Španělská ambasáda v Praze za působení dona Baltasara de Zúñiga*, s. 46.

123 Mvtio ZICCATA (tiskař): *Il perfetto ambasciatore*. Benátky, 1649. Titulní strana.

124 M. BARDOŇOVÁ, *Španělská ambasáda v Praze za působení dona Baltasara de Zúñiga*, s. 47.

125 Tamtéž, s. 47.

Na základě těchto teoretických úvah se začala postupně formovat i základní diplomatická terminologie a hierarchie. Jak už bylo zmíněno výše, stávalo se právo vysílat vyslance, na rozdíl od středověku, kde tak mohl činit prakticky každý, jistou vizitkou vlastní suverenity.¹²⁶ Důležitost přijímaných vyslanců se tak odvíjela jak od destinace, ze které byli vysláni, tak od důležitosti jejich mise. Tyto skutečnosti mohlo částečně naznačit i pojmenování jejich funkce. Zpočátku byly tituly jako orator, legatus, nuntius, procurator a ambador v podstatě rovnocenné. Jejich užívání pravděpodobně záviselo jen na zvyklostech v daném regionu. Poprvé se jimi po teoretické stránce zabývá Bernard du Rosier ve své práci z roku 1436. Tituly ambador a legatus nadřazuje titulům nuntius a procurator. V praxi poloviny 15. století bylo však obvyklé, že titul ambadora náležel jen vyslancům císaře, králů a Benátské republiky. O něco později dokonce císař Karel V. zakázal užívání tohoto titulu vyslancům Mantovy a Ferrary.¹²⁷ Vyslanci jiných mocenských subjektů pak nejčastěji užívali tituly nuntius či procurator. Zatímco nuntius byl pouhým poslem, procurator měl určité omezené pravomoci k vlastnímu jednání.¹²⁸ Od konce 16. století, kdy bylo na území dnešního Německa zaváděno stálé papežské zastoupení, jsou tituly nuntius a legatus užívány už jen v souvislosti s diplomacií papežského státu. Zatímco nunciové byli jeho stálými zástupci u cizích vlád, legáti byli vysíláni s určitým, časově omezeným posláním.¹²⁹ Vzhledem k výše uvedenému je ovšem patrné, že zdaleka ne všechny mocenské subjekty „dosáhly“ na možnost jeden z daných titulů používat. Svým zástupcům pak dávali rozličná pojmenování, např. agenti či rezidenti, z nichž se většina většina do dnešních dnů neudržela.¹³⁰ V tomto směru musela být jistě situace na některých větších evropských dvorech značně nepřehledná.

Dlouhé rozpory panovaly i ohledně hierarchie jednotlivých vyslanců. Diplomacie v tomto směru více méně navázala na středověké uspořádání světa. Zatímco přední postavení papežských a císařských vyslanců nikdo nezpochyboval, o pomyslnou třetí příčku neustále usilovali vyslanci Francie a Španělska. Ačkoliv se daný problém snažil vyřešit už papež Julius II. tím, že roku 1504 vatikánským protokolem oficiálně nadřadil francouzského krále španělskému, dalším sporům to nezabránilo. Mezi zástupci obou zemí tak nezdědka docházelo k šarvátkám, které mohly přerůst až v bitku. Tak tomu bylo např. roku 1661 v Londýně, kdy se u příležitosti uvedení nového švédského vyslance popraly

126 M. S. ANDERSON, *The Rise of Modern Diplomacy*, s. 14.

127 J. von UTHMANN, *Diplomaté*, s. 21-22.

128 K. ADAMOVIČ – L. KRÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 95.

129 J. von UTHMANN, *Diplomaté*, s. 22.

130 Tamtéž, s. 23.

francouzská a španělská delegace o čestné místo za královským kočárem. Z bitky vyšli nakonec vítězně Španělé, ale i tak došlo na obou stranách ke ztrátám na životech.¹³¹ Situace týkající se hierarchie jednotlivých vyslanců byla definitivně vyřešena až předpisem z 19. března roku 1815 schváleným během vídeňského kongresu.¹³²

Pro 16. a 17. století se stal příznačným vznik a rozvoj nového diplomatického ceremoniálu. Jednalo se o systém přísně dodržovaných zvyklostí v zahraničněpolitických stycích států.¹³³ Tento rozvoj neprobíhal jednotně v celé Evropě. Zatímco ve Španělsku byly rituály spojené s přijímáním cizích vyslanců pečlivě dodržovány už v době císaře Karla V., ve Francii byly postupně prosazovány v průběhu 16. století a v Anglii byla podobná pravidla zavedena až v první polovině 17. století.¹³⁴ Zvláštní pozornost byla věnována především prezentaci a vystupování vyslance při příjezdu a první audienci. Zvláště období baroka si potrpělo na monstrózní průvody doprovázející příjezdy nových vyslanců, které mohly čítat i několik stovek osob oblečených do bohatě zdobených stejnokrojů. Vyslanci si taktéž nárokovali a náležitě střežili výsadu jezdit v kočáře taženém šestispřežím.¹³⁵ Při samotné audienci pak každá odchylka od dohodnutého rituálu mohla vyvolat roztržku nebo minimálně nedorozumění mezistátního významu,¹³⁶ přičemž se hledělo i na takové zdánlivé maličkosti jako např. počet nabízených prstů při podání ruky nebo nakolik byli otevřené dveře při vstupu zahraničního zástupce.¹³⁷ Pozornost mohla být věnována i tomu, v jakém sále byl daný diplomat přijímán – například při papežské audienci byli vyslanci císaře, králů a Benátské republiky uváděni do velkého (tzv. Královského) sálu, pro zástupce ostatních panovníků byl vymezen sál malý (tzv. Vévodský).¹³⁸ Toto pravidlo nebylo porušeno ani v momentě, kdy Janov nabídl papeži značnou sumu peněz výměnou za to, že jeho vyslanci budou přijímáni taktéž v Královském sále. Papežský stát by tím riskoval diplomatickou roztržku s Benátkami, tradičním rivalem Janova.¹³⁹ Vzhledem k výše uvedeným faktům je vysoce pravděpodobné, že v takovém množství detailů mohlo docházet k drobným chybám poměrně často. Není tedy divu, že v evidenci některých

131 Tamtéž, s. 26.

132 Tamtéž, s. 28.

133 K. ADAMOVIČ – L. KRÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 106.

134 Tamtéž, s. 106.

135 J. von UTHMANN, *Diplomaté*, s. 23.

136 K. ADAMOVIČ – L. KRÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 106.

137 J. von UTHMANN, *Diplomaté*, s. 24.

138 K. ADAMOVIČ – L. KRÍŽKOVSKÝ: *Stručné dějiny diplomacie*, s. 106.

139 Tamtéž, s. 107.

dvorských archivů lze objevit seznamy a popisy rozličných ceremoniálů, které sloužily jako zdroj informací pro průběh konkrétní audience.¹⁴⁰

Za zmínku jistě stojí i skutečnost týkající se právního postavení vyslanců. Ačkoliv jejich pozice nebyla zcela vyjasněná, znalci se obvykle shodovali na faktu, že vyslanec a jeho doprovod mají plnou svobodu průchodu do země určení, právo na důstojné přijetí a právo na vytvoření podmínek pro plnění diplomatických úkolů. Měl jim být taktéž umožněn svobodný a bezpečný návrat domů. Přísně se dbalo i o ochranu před násilím vůči osobě vyslance nebo proti členům jeho doprovodu. V řadě států za takové jednání hrozil trest smrti.¹⁴¹

V raném novověku se tedy postupně začalo prosazovat to, co dnes nazýváme moderní diplomacií. Ačkoliv teoretický zájem o ni nebyl jasně teritoriálně vymezen, její první praktické náznaky se od poloviny 15. století začaly formovat na severu Apeninského poloostrova. Nicméně intenzivní jednání, spojená s válečnými operacemi, které na jeho území probíhaly, od konce 15. století, způsobila, že se italská praxe začala rychle šířit do zbytku Evropy. Zde pak žila do jisté míry vlastním životem. A ačkoliv byly formální stránky diplomatických misí jednotlivých států ve své podstatě velmi podobné,¹⁴² množství nezanedbatelných detailů, typických pro jednotlivé země, jim poskytovalo punc určité jedinečnosti.

3. 2 Benátský informační systém

Jak už bylo zmíněno v předešlém textu, sloužila benátská diplomacie jako jeden ze vzorů pro ostatní italské státy. Ačkoliv se na přelomu 16. a 17. století diplomatická praxe mnoha zemí už značně podobala, zůstávalo její postavení do jisté míry výsadní. Nešlo jen o samotné označení vyslanců, ambasadorů, které jí stavělo na úroveň královských zástupců – což ostatně souviselo spíše s mocenským statutem Republiky sv. Marka než s její rolí při formování diplomatických zvyklostí – ale byla jednou z těch, která dokázala vybudovat skutečně špičkový a mezinárodně uznávaný informační systém.¹⁴³

140 Informace přejata z kurzu PhDr. J. Hrbka Ph.D. s názvem „Vídeňský dvůr a dvorská společnost 17. a 18. století“ pořádaném ÚČD FF UK v letním semestru 2013.

141 K. ADAMOVIČ – L. KRÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 98-99.

142 Pro srovnání může posloužit například popis pražského pobytu francouzského diplomata Pierra Bergerona z let 1600 a 1603. Viz Eliška FUČÍKOVÁ (ed.): *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze: Jacques Esprinard, Pierre Bergeron, François de Bassompierre*, Praha, 1989, s. 38-89.

143 Z. VESELÝ, *Dějiny diplomacie*, s. 72.

Tímto systémem byla rozsáhlá špionážní síť, jejíž pomyslnou špičkou ledovce v dané lokalitě byla právě osoba ambasadora. Tyto sítě ale vznikaly i přímo v samotných Benátkách a na jim podrobených územích. Lidé na nich zainteresovaní pak přicházeli v přestrojení do dóžecího paláce, kde byli přijímáni ve zvláštních pokojích k tomuto určených.¹⁴⁴ Někdy jejich vznik podněcovala samotná města pod benátskou nadvládou a často pouze dočasně, aby získala informace o rozmanitých a podezřelých skutečnostech, kterými mohlo být např. působení zbojnických band, přílišné mocenské vystupování politických skupin, které mohlo ohrožovat mocenskou nadvládu Benátek, ale třeba i nepřiměřený nárůst pašeráctví nebo zvláště brutální vražda.¹⁴⁵ Špioni v pohraničních oblastech pak byli nazýváni „exploratores”.¹⁴⁶

Iniciátory vzniku těchto špionážních struktur byli jednak samotní vyslanci,¹⁴⁷ kteří často dědili část takto zainteresovaných osob po svých diplomatických předchůdcích a částečně si budovali vlastní síť důvěrníků. Tito tzv. „věrní přátelé” pocházeli z různých společenských vrstev a kromě obstarávání zpráv byli dále pověřováni např. vyřizováním vzkazů nebo doručováním tajné korespondence. Za své služby byli samozřejmě náležitě odměňováni.¹⁴⁸ Úspěšnost zahraničních misí tak do jisté míry závisela i na schopnosti ambasadora navázat takové vhodné kontakty. Za jejich uhlazeným zjevem a vybraným chováním se tak mohli nacházet osoby podílející se na přípravě sabotáží, politických atentátů, hospodářské a intelektuální špionáži, osoby zadržující dopisy a dohlížející na benátské emigranty v cizině. Zvláštní zájem byl pak o dozor nad působením benátských sklářů.¹⁴⁹

Druhým, a možná mnohem důležitějším podněcovatelem, byla tzv. Rada deseti, *Consiglio dei Dieci*. Tato desetičlenná rada vznikla původně roku 1310 jako dočasný orgán vyšetřující jeden z pokusů o převrat. Její činnost se ale natolik osvědčila, že postupně značně posilovala svůj vliv a od roku 1335 se stala stálým orgánem městské, potažmo republikové, správy. Dozírala především na bezpečnostní situaci v republice. Její pravomoci byly natolik silné, že o jejích aktivitách nevěděl nic s určitostí ani senát, přičemž rada prověřovala i jeho vlastní rozhodnutí. To jí umožňovalo vést jistou vlastní, utajenou zahraniční politiku, fungující paralelně s tou oficiální, spadající pod pravomoci

144 K. ADAMOVIČ – L. KRÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 98.

145 P. PRETO, *I serviti segreti di Venezia*, s. 209.

146 K. ADAMOVIČ – L. KRÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 98.

147 P. PRETO, *I serviti segreti di Venezia*, s. 197.

148 K. ADAMOVIČ – L. KRÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 97-98.

149 P. PRETO, *I serviti segreti di Venezia*, s. 198.

senátu¹⁵⁰ Jedním z jejích hlavních nástrojů byla právě špionáž.¹⁵¹ Na řadě míst pak tedy vedle polooficiálních informátorských sítí zbudovaných přijíždějícím vyslancem fungovala další, zcela neoficiální síť vázaná přímo na Radu deseti. Ta k doručování depeší využívala běžných státních posílů. Agenti posílali zprávy na falešná jména s poznámkou, že daná osoba si ji vyzvedne na příslušném doručovacím úřadě, kde si ji pak převzal někdo pověřený Radou a doručil ji na její sekretariát. Totožnost těchto informátorů je tak velmi těžké vystopovat.¹⁵² Identita některých z nich je ovšem známá. Mohl se jím stát praktický každý, kdo byl schopný sepsat depeši a zároveň prokazoval dostatečnou oddanost vůči republice. Na území říše tak často působili kupci, kteří díky obchodu dobře ovládali německý jazyk.¹⁵³ Zajímavým případem je např. špionážní činnost dvou malířů z oblasti Udine, kteří uprchli do Tridentu kvůli podezření z vraždy holiče. Zde pracovali na výzdobě hradu Buonconsiglio, ale již krátce po příjezdu kontaktovali představitele Verony, a ti následně Radu deseti v Benátkách, s nabídkou na špionáž, výměnou za peníze a ochranné glejty pro časté návštěvy vlasti. V letech 1527–1547 tak zasílali důležité informace o sněmech, pohybech vojenských jednotek v říši, ale i o chystaných převratech ve Veroně.¹⁵⁴

Dalším orgánem, který se výrazně podílel na špionážních aktivitách, byli tzv. Státní vyšetřovatelé, *Inquisitori di Stato*. Tato komise existovala už od roku 1539. Zpočátku působila opět pouze příležitostně a dočasně, přičemž několikrát změnila svůj název. Od roku 1583 se stala stálou institucí a od roku 1590 působila pod výše uvedeným názvem. Jejím hlavním zájmem byla ochrana proti vyzrazení státního tajemství. Vyšetřovatelé byli celkem tři, dva byli voleni z členů Rady deseti a ačkoliv podléhali jejímu dozoru, udrželi si určitou míru autonomie.¹⁵⁵ Ta se projevovala jednak opět zbudováním další, vlastní sítě důvěrníků, a jednak oplývala i určitou vlastní soudní a výkonnou mocí. Směli tak samostatně rozhodovat o případném potrestání viníků, přičemž mohlo jít o pouhé pokárání, ale i o přísnější tresty jako třeba vyhoštění z Benátek, uvěznění nebo dokonce trest smrti. Samotné popravy pak probíhaly v utajení.¹⁵⁶ Uvedená osoba tak zkrátka „zmizela“. Důležitá byla ale vzájemná shoda všech tří členů. Pokud jeden z nich nesouhlasil, byla celá záležitost převedena pod rozhodovací pravomoc Rady deseti.¹⁵⁷ Vzhledem k hlavnímu

150 G. DISTEFANO, *Enciclopedia storica di Venezia*, s. 382.

151 P. PRETO, *I serviti segreti di Venezia*, s. 217.

152 Tamtéž, s. 217.

153 Tamtéž, s. 219.

154 Tamtéž, s. 219.

155 G. DISTEFANO, *Enciclopedia storica di Venezia*, s. 626.

156 Tamtéž, s. 627.

157 Tamtéž, s. 627.

zájmu Státních vyšetřovatelů, ochraně státního tajemství, disponovali často informátory z nejvyšších vrstev společenského žebříčku. Tak tomu bylo například v letech 1610–1620. Jedním z nich byl i vládnoucí biskup z Tridentu a Bressanone, kardinál Carlo Gaudenzio Madruzzo, který zasílal šifrované zprávy na jméno jistého Cristofora Ferrari. S největší pravděpodobností jde opět o pouze fiktivní postavu.¹⁵⁸

Jak vyplývá z předcházejícího shrnutí, nebyli zprávy benátských vyslanců jediným zdrojem informací o dění v dané lokalitě. Respektive nemusely být. To, jestli bude na daném místě vybudována další síť špionů pravděpodobně záleželo na pravomoci daných orgánů, které její vznik iniciovaly. Vzhledem ale ke zřejmé politické důležitosti řady panovnických dvorů, kde se ambasadoři nejčastěji pohybovali, je celkem jisté, že tam podobné paralelní struktury existovaly. Další otázkou je, nakolik si je vyslanci uvědomovali, případně jestli s nimi dokonce za jistých okolností nespolupracovali. Osobně jsem přesvědčená, že si bezpochyby museli být alespoň vědomi toho, že podobná síť může existovat. Tato skutečnost pak v podstatě působila jako určité preventivní opatření proti záměrně chybnému či zkreslenému popisu reality nebo dokonce přímo proti případnému protistátnímu, myšleno ve smyslu proti Benátské republice, vystupování. V případě přípravy různých záškodnických operací, jako byly například sabotáže nebo atentáty, pak lze, myslím, oprávněně předpokládat, že mezi ambasadorem a agenty jiných subjektů panovala čilá spolupráce. Jen těžko si lze představit, že by vyslanec zcela sám zorganizoval a provedl natolik komplikovanou akci.

3. 3 Průběh diplomatické mise

Funkcí vyslance byly v Benátkách pověřovány především osoby náležející k patriciátu, případně k *původním měšťanům*. Základním předpokladem byla samozřejmě naprostá loajalita vůči republice a vhodné vzdělání. Na rozdíl od jiných evropských států odmítali Benátčané pro své diplomatické služby využívat řádových bratří,¹⁵⁹ přestože se někteří z nich v této službě velmi osvědčili.¹⁶⁰ Vyslanec v zahraničí zastupoval svého panovníka,

158 P. PRETO, *I serviti segreti di Venezia*, s. 219.

159 Z. VESELÝ, *Dějiny diplomacie*, s. 72.

Důvod tohoto rozhodnutí se mi nepodařilo dohledat. Mohu se pouze domnívat, že pro městský aparát „posedlý“ byrokratickou kontrolou mohla být určitá izolovanost řádových bratří, patřících primárně spíše do církevní struktury a hierarchie, překážkou.

160 Příkladem by mohl být kapucínský mnich páter Josef, který úspěšně působil ve službách kardinála de Richelieua a společně s dalšími zastupoval Francii například na sjezdu v Řezně roku 1630, kde se spolupodílel na jednáních, která vedla k prvnímu sesazení Albrechta z Valdštejna z postu generalissima

dóžete, ale vzhledem ke spíše reprezentativní funkci dóžecího postavení byl faktickým pověřovatelem ambasadorů senát.

Velkou výhodou bylo jistě i určité materiální zabezpečení budoucího vyslance. Finanční odměňování diplomatů bylo jednou ze stinných stránek tohoto úřadu. Ačkoliv dostával vyslanec dostatek peněz na reprezentaci a případné výplaty informátorů, pro jeho vlastní potřeby to často nestačilo. Republika tak jako kompenzaci nabízela vysoké hodnosti a výhodné úřady.¹⁶¹ V Benátkách bylo proto už roku 1271 přijato nařízení, které osoby záměrně se vyhýbající diplomatické službě trestalo vysokými pokutami.¹⁶² Zároveň bylo zakázáno, aby vyslanci vyjížděli do zemí, kde vlastnili majetek¹⁶³ a už roku 1268 jim bylo jiným nařízením zapovězeno, aby s sebou do zahraničí brali ženy.¹⁶⁴ Hrozilo by tak nebezpečí vyzrazení státního tajemství.¹⁶⁵ Někdy se naopak k družinám vyslanců připojovali mladíci z majetných rodin, aby si tak rozšířili obzory, získali potřebné kontakty a něčemu se přiučili.¹⁶⁶ Být členem poselstva tak mohlo do jisté míry nahrazovat oblíbené kavalírské cesty.

Před výjezdem na misi bylo povinností vyslance zjistit si základní informace o reáliích a kultuře země, do které měl být vyslán. Ambasadoři byli také podrobně seznámeni s instrukcemi pro svou zahraniční cestu. Příručka pro „dokonalého vyslance“, *Il perfetto ambasciatore*, jejíž benátský výtisk z roku 1648 mám k dispozici, radí ohledně tohoto tématu, že instrukce by měli sloužit především něco jako „navigační mapa“, která určuje hlavní směr, ale jednání v konkrétních situacích je pak na zvážení vyslance.¹⁶⁷ Jiné pokyny ale naopak působí velmi podrobně a téměř svazujícím dojmem. Příkladem může být rozsáhlá instrukce pro vyslance Contariniho, který roku 1492 odjížděl na dvůr francouzského krále Karla VIII., aby mu jménem republiky blahopřál ke sňatku s Annou Bretaňskou. V pokynech jsou popsány nejen hlavní body a myšlenky projevu, ale i styl, jakým má být pronesen a jaký jazyk k jeho přednesu zvolit. Stejným způsobem je popsán i

císařských vojsk. Viz Josef JANÁČEK, *Valdštejnova smrt*, Praha 1974, s. 39.

161 K. ADAMOVA – L. KRÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 99.

162 Z. VESELÝ, *Dějiny diplomacie*, Praha, 2008, s. 72.

163 K. ADAMOVA – L. KRÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 96.

164 Z. VESELÝ, *Dějiny diplomacie*, s. 72.

165 K. ADAMOVA – L. KRÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 96.

166 G. TREBBI, *Dal Rinascimento al Barocco - La società: La società veneziana*. - Dostupné z:

http://www.treccani.it/enciclopedia/dal-rinascimento-al-barocco-la-societa-la-societa-veneziana_%28Storia-di-Venezia%29/

167 M. ZICCATA (tiskař), *Il perfetto ambasciatore*, s. 282.

projev ke královně a postup, jakým jí má být předán dar. Jsou zde uvedena i jména důležitých velmožů a tipy, jak si získat jejich pozornost.¹⁶⁸

Instrukce se lišily i podle typu mise, na kterou se daný vyslanec chystal. Mohl vyjíždět na delší pobyt, kde ve funkci vystřídal stálého vyslance. Délka tohoto pobytu trvala v 15. století dva roky a od 16. století byla prodloužena na tři.¹⁶⁹ Jindy vyjížděl jako zvláštní vyslanec na konkrétní misi. Kromě různých politických vyjednávání mohlo jít i o např. pozdravná poselstva k nově zvoleným panovníkům, blahopřání u příležitosti sňatku, kondolence apod. Délka těchto misí zpravidla nepřesáhla 3-4 měsíce.¹⁷⁰ S tímto souvisely i rozdílné pravomoci ambasadorů. Buď byla jejich pravomoc pouze omezená, která jim dovozovala podílet se pouze na ceremonálních záležitostech a reprezentaci, nebo rozšířená, kdy se účastnili i tajných jednání a někteří mohli činit i do jisté míry samostatná rozhodnutí ve jménu republiky, respektive dóžete.¹⁷¹ Těsně před odjezdem také obdrželi pověřovací dopis. Ten obvykle obsahoval pozdravné formulky a ujištění, že držitel dopisu, v textu jmenovaný, je věrným služebníkem svého pána, který v něj má plnou důvěru.¹⁷² Na cestu se vyslanec vydával v doprovodu svého sekretáře, případně dalších urozených pánů a samozřejmě služebnictva.

Před příjezdem do dané destinace příručka doporučuje obrátit se pomocí dopisu, zasláního prostřednictvím svého rezidentního diplomata, na panovníka přijímací země, s žádostí o první audienci.¹⁷³ Ta měla proběhnout nejlépe několik dní po příjezdu.¹⁷⁴ Čas strávený čekáním na oznámení data a času prvního přijetí měl ambasador využít k seznámení se s prostředím a k prvním návštěvám u doporučených osob.¹⁷⁵ Zvláštní důraz je kladen také na správné oblečení během audience. Vyslanec a jeho doprovod se měli obléknout dobře, vybraně a v barvách svého národa. Naopak se měli vyvarovat barev laděných nepřátelsky vůči přijímacímu království. Zdobení se doporučuje skromné a neokázalé.¹⁷⁶

168 K. ADAMOVIČ – L. KRÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 96.

169 Tamtéž, s. 97.

170 Z. VESELÝ, *Dějiny diplomacie*, s. 72.

171 M. ZICCATA (tiskař), *Il perfetto ambasciatore*, s. 282.

172 Příručka "Il perfetto ambasciatore" uvádí i několik konkrétních příkladů takových dopisů. Je mezi nimi jak velmi květnatě napsaný list španělského vyslance dona Luigi di Zuñiga, zastupujícího svého panovníka u papeže, tak i velmi stručný, v podstatě ve třech větách sepsaný list benátského vyslance Pietra Bergama pro polského a uherského krále Ladislava. Viz M. ZICCATA (tiskař), *Il perfetto ambasciatore*, s. 274.

173 M. ZICCATA (tiskař), *Il perfetto ambasciatore*, s. 275.

174 Tamtéž, s. 276.

175 Tamtéž, s. 277.

176 Tamtéž, s. 277-278.

Zajímavým svědectvím je v tomto ohledu deník benátského patricije a pozdějšího dóžete Leonarda Donà, který se roku 1577 zúčastnil slavnostního pozdravného poselstva, spojeného s výměnou rezidentních diplomatů, na císařský dvůr do Vídně k tehdy novému císaři Rudolfovi II.¹⁷⁷ Poměrně dlouhá pasáž je zde věnována právě nesnázím s výběrem oblečení. Na císařském dvoře v té době doznávalo období smutku po smrti císaře Maxmiliána II. a benátská družina byla odkázána na odpozorování způsobu odívání u jiných šlechticů. Byli trochu zmateni skutečností, že u jejich předchozího hostitele Ferdinanda Tyrolského už období smutku pominulo a protokol byl v tomto ohledu trochu benevolentnější. Problém nakonec vyřešili dlouhými černými plášti, které si oblékli přes své obvyklé slavnostní oblečení.¹⁷⁸

V době dohodnuté audience se vydal slavnostní průvod v doprovodu jednoho z šlechticů ode dvora do královského paláce. Leonardo Donà k tomuto poznamenává, že hlavním členům poselstva, ke kterým náležel, předcházeli další urození pánové z Benátska, kteří jeli na koni. Jednali tak podle jejich, tj. benátského zvyku, protože podle zvyku německého by měli jít pěšky. V druhé části průvodu, tj. za vyslanci, pak následovalo služebnictvo ve stejnokrojích z černého sametu. K průvodu se připojili i stávající a budoucí rezidentní vyslanec ve Vídni, ale k jejich soukromému přijetí mělo dojít až po slavnostní audienci zvláštního poselstva.¹⁷⁹

Císař je přijal ve slavnostním sále, usazený pod černým baldachýnem. Přítomní byli i další urození pánové od vídeňského dvora. Pro hlavní členy poselstva, v tomto případě šlo rovnou o čtyři ambasadory, byli připraveny dvě dvojlavičky potažené černou látkou. Proslovy začaly ještě před usednutím. Svou řeč začal jako první právě Leonardo Donà, protože podle pravidel pro zvláštní poselstva měl promluvit jako první právě nejmladší z vyslaných ambasadorů.¹⁸⁰ Mluvil ve svém mateřském jazyce, což bylo obecně považováno za žádoucí.¹⁸¹ Nehodilo se, aby vyslanec mluvil s panovníkem s chybami, byť v jeho řeči. Pro tuto příležitost se doporučovalo využít služeb tlumočnicka.¹⁸² V tomto případě však byla celá situace zjednodušená, protože jak císař, tak mnozí ze šlechticů na jeho dvoře, neměli s porozuměním italštině problém. Císař sám pak odpovídal španělsky, což opět nečinilo

177 Umberto CHIAROMANNI (ed.), *Il viaggio a Vienna di Leonardo Donà, ambasciatore della repubblica veneta, nell'anno 1577*, Padova 2004.

178 Tamtéž, s. 159-160.

179 Tamtéž, s. 158.

180 Tamtéž, s. 158-159.

181 M. ZICCATA, M. (tiskař), *Il perfetto ambasciatore*, s. 278.

182 Tamtéž, s. 279.

problém benátským vyslancům. Jak z textu dále vyplývá, týkala se vzájemná rozmluva především vyjádření kondolence nad smrtí předchozího císaře a z gratulace k nástupu toho současného.¹⁸³ Na závěr audience se vyslanci císaři poklonili a políbili mu ruku.¹⁸⁴

Jak už bylo poznamenáno výše, následovala po tomto slavnostním přijetí ještě soukromá audience nově nastupujícího rezidentního diplomata. O tomto už Leonardo Donà nepřináší bližší svědectví. Opět ale vzhledem k obecnému úzu, který popisuje diplomatická příručka, lze předpokládat, že hlavní náplní rozhovoru bylo především předání pověřovacího dopisu a vzájemná výměna zdvořilostních frází. Jednání o dalších záležitostech během prvního slyšení příručka nedoporučuje.¹⁸⁵

V dalších dnech byla italská delegace pozvána císařem na společný lov, kterého se zúčastnili i císařovi bratři Arnošt, Matyáš a Maxmilián. Přítomen byl například i papežský nuncius.¹⁸⁶ Italští vyslanci též uspořádali ve svém domě banket, na který pozvali řadu důležitých osob ode dvora. Leonardo Donà uvádí, že pozvání obdrželo asi 22 pánů, některé důležité vyjmenovává a uvádí důvody, pro které se někteří z nich omluvili.¹⁸⁷ Další den byl pořádán banket pro další urozené pány z blízkosti císaře.

Předcházející odstavce líčí především průběh zvláštního poselstva. Ačkoliv se jich "běžný" rezidentní diplomat bezpochyby účastnil také, jeho život brzy zapadl do zaběhnutých kolejí. Jeho role spočívala především v reprezentaci, shánění a udržování vhodných kontaktů a především v sepisování zpráv pro představitele svého státu. Zprávy odesílali většinou několikrát týdně pomocí státních poslů, kteří tak pravidelně křížovali Evropu a sami tak mohli poskytovat řadu aktuálních informací. Bedřich z Donína ve svém cestopise poukazuje na to, že si na cestu do Benátek najali jako doprovod právě jednoho z těchto kurýrů.¹⁸⁸ Zdá se tedy, že někteří z nich částečně využívali útrap své státní služby ke svému vlastnímu podnikání.

183 U. CHIAROMANNI (ed.), *Il viaggio a Vienna di Leonardo Donà, ambasciatore della repubblica veneta, nell'anno 1577*, s. 159.

184 Tamtéž, s. 160.

185 M. ZICCATA (tiskař), *Il perfetto ambasciatore*, s. 280-281.

186 U. CHIAROMANNI (ed.), *Il viaggio a Vienna di Leonardo Donà, ambasciatore della repubblica veneta, nell'anno 1577*, s. 161.

187 Tamtéž, s. 132-163.

188 Jednalo se o Donínovu *Cestu do Vlach* roku 1593, ve které se zmiňuje, že: „Léta 1593 dvacátého šestého dne měsíce října jsme z Aušpurku s poslem benátským, (který lidi pocestný do Benátek vodí a koní půjčuje, smluvivše prvé s ním od osoby osmnáct korun, tak aby nás koňmi, obrokem, stravou a jinými všemi potřebami náležitě opatřiti povinen byl)...“ - Dostupné z: <http://texty.citanka.cz/donin/vlachy.html>

Zprávy diplomatů měly obsahovat podrobné informace o politických, ekonomických, sociálních, kulturních, ale i jiných záležitostech státu, do něhož byli vysláni.¹⁸⁹ Kvůli riziku zadržení depeše byl jejich text částečně nebo celý šifrován. Benátská republika tak zaměstnávala řadu šifrovačů, kteří jednak rozšifrovali došlé zprávy a jednak vymýšleli šifry nové.¹⁹⁰ Kvůli ověření návaznosti zpráv doporučuje příručka pro vyslance, aby byl v úvodu každé zprávy stručně shrnut obsah té předchozí. Dále je nutné poznamenat samozřejmě datum, kdy se dané události udály, datum, kdy byla zpráva odeslána, jméno odesílatele a adresáta.¹⁹¹ Vyslanec si měl také uchovávat kopii každé odeslané zprávy. Opisy zpráv a jejich odesílání měl většinou na starost vyslancův sekretář.¹⁹² Po doručení zprávy pak bylo zaznamenáno datum jejího přijetí.

Když se přiblížil konec mise daného ambasadora, obdržel s největší pravděpodobností písemné instrukce a jméno svého nástupce. Vyčkal pak jeho příjezdu, kontaktoval příslušné osoby, aby zajistili datum první audience u císaře a doprovodil ho na jeho první cestě do paláce. Pravděpodobně jej uvedl i do společnosti důležitých osob ode dvora, mohl jej seznámit s vyslanci jiných států a samozřejmě s tajnými informátory. Vysvětlil mu místní poměry, zvyky a celkově jej seznámil s prostředím.

Po návratu do Benátek bylo povinností vyslance sepsat tzv. relaci, *la relazione*. Šlo o rozsáhlou závěrečnou zprávu o jeho pobytu, kterou měl do 15 dnů po příjezdu přečíst na zasedání senátu. Šlo o benátskou tradici, jejíž kořeny sahají až do roku 1219. Na sepsání relace se každý vyslanec připravoval už prakticky během celého svého působení v cizině. Jeho povinností bylo sepsat každých osm dní jakési shrnutí o dění v daném státě. Z těchto poznámek pak vycházela závěrečná zpráva. Benátské relace jsou tak jedinečnými dokumenty, které poskytují podrobné popisy zemí, měst a jejich opevnění, místních obyvatel, zvyků, náboženství, popisují povahu panovníků, jejich ministrů a jejich vzájemné vztahy, finanční situaci země, stav vojska apod. Okruhy informací byly prakticky neomezené. Důležité bylo vše, co mohlo posloužit pro „slávu a zisk“ republiky.¹⁹³ Po návratu byli dále diplomaté povinni předložit účetní výkazy o nakládání s poskytnutými finančními prostředky a odevzdat dary získané během svého působení.¹⁹⁴

189 K. ADAMOVIČ – L. KŘÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, s. 97.

190 Tamtéž, s. 97.

191 M. ZICCATA (tiskař): *Il perfetto ambasciatore*. s. 301.

192 Tamtéž, s. 301.

193 G. DISTEFANO, *Enciclopedia storica di Venezia*, s. 980.

194 Z. VESELÝ, *Dějiny diplomacie*, s. 72.

Pro řadu vyslanců byla ale cesta domů jen krátkou zastávkou mezi právě skončenou a novou misí. Být v diplomatických službách znamenalo být neustále připraven pro plnění dalších úkolů na nejrůznějších panovnických dvorech tehdy známého světa.

4. Benátský vyslanec v Praze

Pisatelem zpráv, adresovaným k rukám dóžete benátského, z období konce vlády Rudolfa II. byl Marcantonio Padavino (či Marc' Antonio Padavino), někdy podepsaný pouze jako „Padavin“. Ještě do nedávna jsme o něm měli zpráv jen poskrovnu, kdy jeho jméno nejčastěji figurovalo jen jako zmínka v poznámkových aparátech úzce tématicky vymezených knih. Prvního významnějšího povšimnutí se dočkal až roku 2014, kdy se jeho životopis objevil v 80. svazku rozsáhlé encyklopedie *Dizionario Biografico degli Italiani*.¹⁹⁵ Z něho vyplývá, že svůj život zasvětil službě v diplomacii Benátské republiky. Působil především jako sekretář mnoha jiných vyslanců a ve své službě se, zdá se, osvědčil. Někteří z jeho „nadřízených“ se o něm uznale zmiňují ve svých relacích. První taková pochvala je zmíněna už ve výše uvedeném článku a jejím autorem je vyslanec Giovanni Mocenigo. Další se mi podařilo náhodně objevit v relaci Francesca Contariniho z roku 1620.¹⁹⁶ Jelikož takové zmínky nejsou pravidlem, lze z těchto skutečností odvodit, že šlo jistě o člověka schopného a oddaného své profesi. Jeho životopis může zároveň posloužit jako modelový příklad člověka působícího v diplomatických službách.

4. 1 Marcantonio Padavino

Marcantonio Padavino se narodil roku 1578 v Benátkách.¹⁹⁷ Jeho otec Nicolò di Giambattista působil jako sekretář Rady deseti. Matka Virginia byla dcerou Francesca Besalù (někdy též Bessalù), taktéž sekretáře Rady deseti. O datu Marcantoniova narození svědčí dokument z roku 1596, v němž je potvrzena jeho příslušnost k takzvaným původním měšťanům, *cittadini originari*, a zároveň naplnění věku osmnácti let, což ho pravděpodobně opravňovalo k podání žádosti o vstup do služeb Dóžecí kanceláře, *Cancelleria ducale*. Měl nejméně osm sourozenců, z nichž nejvýznamnějšího postavení dosáhl bratr Giambattista Padavino, významný benátský diplomat a kancléř.

195 Autorem článku je Vittorio Mandelli. Heslo je samozřejmě doplněno poznámkovým aparátem s uvedenými zdroji informací a dostupné on-line.

196 Josef FIEDLER (ed.): *Fontes rerum austriacarum*, II. řada, 26 svazek. Vídeň, 1866. s. 124. - Práce je dostupná on-line z: <https://archive.org/stream/fontesrerumaustr2627ster#page/n175/mode/2up>

197 Nebude-li uvedeno jinak, vycházejí všechny faktické informace z tohoto zdroje:

Vittorio MANDELLI, *Marcantonio Padavino* - Dostupné z: [http://www.treccani.it/enciclopedia/marcantonio-padavino_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/marcantonio-padavino_(Dizionario-Biografico)/)

Marcantonio tak pokračoval ve stopách rodin obou svých rodičů, jejíž členové se už po generace osvědčili ve státní službě Dóžecí kanceláři.¹⁹⁸ Obě rodiny taktéž udržovali přátelské styky s osobnostmi náležejícími k nejvyšším sférám politického života té doby. Usuzujeme na to ze záznamů ze křtin a svateb, kde jako kmotři a svědci figurují jejich jména. Pevnou pozici měli i mezi rody z řad původních měšťanů.

Výborné vzdělání a známosti zajistili roku 1596 Padavinovi místo zvláštního notáře Dóžecí kanceláře. Krátce na to začíná jeho diplomatická kariéra. Od té doby už nikdy nepobyl v Benátkách souvisle déle než 6 měsíců. Nejprve působí jako asistent vyslance v Římě a budoucího kardinála Giovanniho Dolfina. Už roku 1598 se účastní zvláštního pozdravného poselstva do Ferrary k papeži Klementu VIII., vedeného vyslanci Giacomem Foscarinim, Giovanim Soranzem, Leonardem Donà a Paolem Parutem. Po skončení mise se vrací do Říma, kde spolupracuje s vyslancem Giovannim Mocenigem, který se o něm uznale zmíní ve své relaci z roku 1601.

Ještě za jeho pobytu v Římě byl v červenci 1600 jmenován sekretářem právě zvoleného vyslance v Savojsku, vzdělaného a ambiciózního Francesca Priuliho. Jejich vzájemná spolupráce trvala až do předčasné Priuliho smrti v květnu roku 1610. V červnu 1601 se setkali v Turíně, odkud pokračovali do Lyonu, kde působili v době jednání mezi francouzským králem Jindřichem IV. a savojským vévodou Karlem Emanuelem I. Ve funkci tak vystřídali Simona Contarinioho, který dále pokračoval do Španělska.

Roku 1602 byl jmenován notářem. V květnu 1604 následoval Francesca Priuliho ke španělskému králi. Odjeli nenadále, bez rozloučení, čímž riskovali diplomatickou roztržku s Karlem Emanuelem I. Vypluli z Janova a v září 1604 dorazili do Valladolidu, kde už byli očekáváni Simonem Contarinim, který byl odvolán zpět do vlasti. Mezi Španělskem a Benáčkami v té době probíhala jednání kvůli zadržování benátských lodí ze strany španělského místodržícího v Miláně. Během čekání na výsledky jednání pobýval Padavin v Salamance. Předstíral, že hledá odpověď na stále se zhoršující zdraví Priuliho, ale ve skutečnosti ho zajímaly názory intelektuálů působících na tamní univerzitě. O těchto zjištěních nevíme nic určitého.

Poté, co předali úřad nově nastupujícímu vyslanci Girolamu Soranzovi, se v březnu 1608 vrátili do Benátek. Padavin pak následuje zvláštního vyslance Francesca Contarinioho při

198 Toto je zmíněno v životopise Marcantoniova bratra Giambattisti. Viz Roberto ZAGO, *Giambattista Padavino* - Dostupné z: [http://www.treccani.it/enciclopedia/giambattista-padavino_\(Dizionario-Biografico\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/giambattista-padavino_(Dizionario-Biografico))

jednáních s papežem Pavlem V. Krátce poté je ale společně s Francescem Priulim odeslán k císařskému dvoru do Prahy, kam dorazili na podzim roku 1609. Priulioho zdraví se ale rapidně zhoršovalo a 22. května 1610 umírá. Zodpovědnost za správný průběh mise tak padla na Padavina. V Praze pak zůstal až do prosince 1611, kdy předal úřad Girolamu Soranzovi a vrátil se zpět do Benátek.

Krátce po příjezdu byl pověřen, aby na přelomu jara a léta 1612 doprovodil Pietra Grittiho při slavnostním pozdravení nového mantovského vévody Ferdinanda Gonzagy. Další tři roky strávil ve službách Ottaviana Bona, Giovanniho Pasqualiga a Marca Loredana, správců v Levantě. Během této doby vážně onemocněl a byl tak donucen pobýt několik měsíců na Krétě.

Na jaře 1616 už odjíždí se zvláštním vyslancem Ottavianem Bonem do Francie, kde se stává svědkem rozporů mezi zvláštním vyslancem Bonem a řádným, stálým vyslancem Vincenzem Gussonim ohledně podmínek španělsko-francouzského míru, které zahrnovaly i přepadení několika benátských lodí. Padavin dokázal sehrát v tomto sporu roli mediátora a dokonce celý spor vhodně utajit před papežským nunciem, což bylo jistě kladně ohodnoceno i z řad vedení Benátské republiky.

Přibližně v období let 1617 – 1621 panují ohledně jeho působení určité rozpory. Ačkoliv podle článku, z kterého čerpám informace, měl být účasten na misích v Turecku a Nizozemí, zároveň se zde uvádí, že se měl se zvláštním poselstvem vedeným vyslanci Simonem Contarinim a Francescem Erizzem účastnit korunovace Ferdinanda II. v Praze. Vzhledem k tomu, že příslušná relace z roku 1620, která shrnuje Contarinioho působení u císařského dvora a která zároveň Padavina několikrát zmiňuje, se přiklání k možnosti, že se nacházel právě tam, případně že se k misi připojil až později.¹⁹⁹

Zakrátko po odjezdu z císařského dvora byl povolán zpět do Vídně, aby nahradil nemocného sekretáře stálého vyslance ve Vídni Pietra Grittiho. Nicméně ten se ve stejné době dopustil diplomatické roztržky se španělským vyslancem a Benátská republika zareagovala jeho odvoláním. Na jeho místo pak dosadila právě Padavina.²⁰⁰ Ve Vídni pak

199 Podklady, které vedly autora článku k jiným závěrům neznám, ale vzhledem k tomu, že v diplomatických službách působil i Padavinův bratr, se domnívám, že mohlo případně dojít k záměně těchto dvou osob. Navíc je zde jako datum odjezdu ode dvora uveden březen 1621, což se zcela neslučuje ani s datem čtení Contarinioho relace z roku 1620.

200 Článek klade tyto události do března 1621. Nicméně heslo věnované životopisu Pietra Grittiho uvádí tuto roztržku už k březnu 1619. Viz Roberto ZAGO, *Pietro Gritti* - Dostupné z: [http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-gritti_\(Dizionario-Biografico\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-gritti_(Dizionario-Biografico))

působil dokonce celých šest let. Poté, co jej u císařského dvora vystřídal Pietro Vico, dokončil svou kariéru jako stálý vyslanec u velkovévody toskánského ve Florencii.

Poslední zprávu podepsal 28. srpna 1632. Zemřel ve Florencii o několik dní později v noci z 3. na 4. září.

Z Padavinova životopisu vyplývá, že služba benátské diplomacii byla do jisté míry skutečnou řeholí. Nicméně je nutné poznamenat, že on sám byl zřejmě zčásti hendikepován svým nepatricijským původem a ke svému postavení stálého vyslance se musel skutečně propracovat. Částečně mu jistě pomohly i poněkud tragické okolnosti jednak v podobě Priuliho smrti a v druhém případě asi přílišná horkokrevnost ambasadora Grittiho, který se nepohodl se španělským vyslancem. Senát zřejmě zohlednil i jeho roli ve sporu vyslanců ve Francii, které dokázal vhodně utajit. Nicméně tato skutečnost ukazuje i na fakt, že ne vždy dokázali vyslanci, byť by jejich hlavním zájmem mělo být především blaho republiky, jednat ve shodě. Svou úlohu tak jistě sehrála i jeho neochvějná loajalita vůči jeho vlasti.

4. 2 Italové a Praha na přelomu 16. a 17. století

Jakou představu mohl mít Benátčan, který na přelomu 16. a 17. století cíleně vyhledával informace o českých zemích? Mezi nejpravděpodobnějšími a pro budoucího vyslance zřejmě nejdostupnějšími zdroji figurují zejména literatura, relace předešlých vyslanců a samozřejmě osobní zkušenosti a svědectví.

Jasně dominantní postavení v tomto směru měla bezpochyby *Historie česká* Enea Silvia Piccolominiho.²⁰¹ Jeho kronikou se nechala později inspirovat i řada dalších autorů děl věnovaných dějinám Evropy, případně přímo českých zemí. Za zmínku jistě stojí i první italsky psané dějiny slovanských zemí autora Maura Orbiniho (zemř. 1614), *Il Regno degli Slavi*, poprvé vydané roku 1601 v Benátkách, obsahující i popis českých zemí. Ze starší doby je to pak např. Pier Francesco Giambullaro, který ve svém díle *Storia dell'Europa* líčí nejstarší dějiny Čech, nebo Paolo Giovi, který v padesátých letech 16. století sepsal světové dějiny své doby.²⁰² Určitou aktualizaci informací přináší až oblíbená a v mnoha

201 Jaroslava KAŠPAROVÁ, *České země a jejich obyvatelé očima románského světa 16.-17. století*, České Budějovice 2010, s. 10.

202 Zdeněk HOJDA – Jaroslava KAŠPAROVÁ, *Bohemia - Italia: Češi ve Vlaších a Vlaši v Praze 1600-2000: katalog výstavy = Bohemia - Italia: i Cechi in Italia e gli Italiani a Praga 1600-2000: catalogo*, Praha 2000, s. 5.

jazycích vydávaná příručka *Le relazioni universali* autora Giovanniho Botera, jejíž jednotlivé díly postupně vycházely od roku 1591. Její součástí byly i mapové přílohy. V případě Čech jí byla upravená Crigingerova mapa z roku 1568. Své místo si našla i v mnoha českých knihovnách.²⁰³

Nejsem si zcela jistá, do jaké míry měli přístup běžní byrokraté, byť třeba budoucí ambasadoři, k informacím z předešlých vyslaneckých pobytů. Nicméně zamezit jim přístup např. k závěrečným relacím, které patřili v podstatě k nejaktuálnějším přehledům na daném území, by bylo v tomto případě minimálně značně kontraproduktivní.

Nejsnadnějším a pravděpodobně i nejdostupnějším svědectvím o dané zemi bylo tlumočení osobní zkušenosti. Ambasador byl jednak instruován svým kolegou, kterého střídal ve funkci, a jednak nelze opominout fakt, že vyslanci byli často opakovaně posíláni na místa, která už dříve navštívili a měli tak jistou výhodu znalosti prostředí.

Dnes lze jen těžko odhadnout, nakolik zapůsobila tehdejší Praha na obyvatele jednoho z nejlidnatějších a bezpochyby nejkosmopolitnějších měst tehdejší Evropy. Možná už před příjezdem zhlédl některé z pražských vedut, jejichž autoři často rádi kladli důraz na majestátnost výstavby Pražského Hradu a mnohdy jí i do jisté míry nadsazovali.²⁰⁴ Co do počtu obyvatel byla ale Praha oproti Benátkám zhruba třetinová.²⁰⁵ Stále se ale jednalo o největší a nejlidnatější město habsburské středoevropské monarchie,²⁰⁶ ba co víc, dokonce sídlo císaře. Na malebnosti jí určitě neubíraly ani okolní vinice, chmelnice a nedaleké lesy.

Samotné centrum pak zůstávalo, ostatně asi jako většina tehdejších měst, změtí honosných sídel, měšťanských domů a nejubožejších dřevěných chatrčí přeplněných lidmi. Zatímco okolí Pražského Hradu a Malé Strany, zasažené roku 1541 ničivým požárem, znovu zastavěné tentokrát šlechtickými renesančními paláci, na druhém konci města se snažili prostí lidé vystavět drobné domky i podél městských hradeb. Dnes už je známe jen z hradní Zlaté uličky.²⁰⁷ Mezi kamennými měšťanskými domy vystupovaly věže kostelů, stále ještě ve většině případů zchátralých a neopravovaných,²⁰⁸ které bezpochyby musely v

203 Tamtéž, str. 6.

204 J. JANÁČEK, *Pád Rudolfa II.*, s. 63.

205 Josef Janáček odhaduje počet obyvatel Prahy okolo roku 1583 na zhruba 50 tisíc osob. Ačkoliv se jejich počet během přesídlení císařského dvora do Prahy bezpochyby navýšil, počtu obyvatel Benátek ani zdaleka nedosahoval. Údaje z tamního sčítání lidu ukazují pro rok 1581 bezmála 135 tisíc osob a pro rok 1586 už téměř 149 tisíc. Viz J. JANÁČEK, *Pád Rudolfa II.*, s. 70. a G. DISTEFANO, *Enciclopedia storica di Venezia*, s. 247. Blíže také J. JANÁČEK, *Malé dějiny Prahy*, s. 173.

206 J. JANÁČEK, *Pád Rudolfa II.*, s. 67.

207 Tamtéž, s. 66.

208 Tamtéž, s. 66.

přesvědčeném italském katolíkově do určité míry potvrdit zavedená klíše o českých kacírích.

V mnoha ohledech mohlo být ale pražské prostředí vůči obyvatelům Itálie přátelské. Zdejší vlašská komunita patřila, hned po té německojazyčné, k druhé nejpočetnější.²⁰⁹ Jejím hlavním sídlem byla hlavně Malá Strana v oblasti pod Petřínem. Zřejmě zde také sídlili i benátské vyslanci.²¹⁰ Italové začali do Čech přicházet hlavně po nástupu Habsburků na český trůn roku 1526.²¹¹ Byli považováni za velmi zdatné a schopné stavitele²¹² a jejich působnost se ani zdaleka neomezovala pouze na území Čech.²¹³ V Praze se zpočátku podíleli především na stavebních pracích. Jistý obrat nastal až v první polovině padesátých let 16. století, po organizované výpravě části české šlechty do Itálie v letech 1551–1552, která doprovázela ze Španělska se vracejícího budoucího císaře Maxmiliána II. a jeho ženu. Zprvu nedobrovolný pobyt českých šlechticů v okolí Janova se postupně změnil v nadšení pro vše italské.²¹⁴ Své uplatnění si tak po jejich návratu našla, kromě stavebníků, i řada dalších řemeslníků a profesí. Ti pak mohli posloužit i místním Italům. Ceněni byli především krejčí, kuchaři a cukráři, hudebníci, ale například i učitelé tance či tenisu. Byli najímáni i jako komorníci či lokajové.²¹⁵ V Čechách se také usadili filiálky některých italských obchodních firem, které nabízely typické italské zboží a potraviny.²¹⁶

Určitá část běžného obyvatelstva Prahy ale shlížela na Italy s opovržením. Často je činili odpovědnými za tzv. vlaské kousky,²¹⁷ kterými byli nejčastěji rvačky či drobné krádeže. Občas se také potýkali se zákazem nosit zbraň, které se řada Italů odmítala vzdát, protože byla znakem určitého sociálního statutu.²¹⁸ Velkou nechuť ale vzbuzovalo v očích českých utrakvistů, případně německých protestantů, jejich bigotní katolictví. Nutno dodat, že v tomto směru jim Vlachové opláceli stejnou mincí. Do jisté míry toto vedlo k částečné izolaci a uzavřenosti jejich komunity. Nicméně v komunikaci s katolíky většinou neměli problém a nakonec se řada z nich ženila s českými dívkami a usadila se v Praze natrvalo.

209 Z. HOJDA – J. KAŠPAROVÁ, *Bohemia - Italia: Češi ve Vlaších a Vlaši v Praze*, s. 11.

210 Jak vyplývá z Padavinových zpráv, on sám sídlil na Malé Straně.

211 Z. HOJDA – J. KAŠPAROVÁ, *Bohemia - Italia: Češi ve Vlaších a Vlaši v Praze*, s. 10.

212 P. PREISS, *Italští umělci v Praze: renesance, manýrismus, baroko*, Praha 1986, s. 9.

213 Tamtéž, str. 8.

214 Viz Jaroslav PÁNEK, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551 - 1552*, České Budějovice, 2003.

215 Peter DEMETZ, *Praha černá a zlatá: výjevy ze života jednoho evropského města*, Praha 2012, s. 350.

216 Blíže k tomuto tématu J. JANÁČEK, *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, s. 85-91.

217 PREISS, P.: *Italští umělci v Praze*, s. 16.

218 Tamtéž, str. 13.

Svým způsobem tak bylo období druhé poloviny 16. století a počátek 17. zlatým věkem vlašské komunity v Čechách. Nejenže díky hospodářské konjunktuře jejich počty narůstaly, ale došlo i na realizaci některých jejich vlastních „národních“ zájmů. Už od šedesátých let 16. století kázali někteří klementinští jezuité i v italštině. První takové kázání proběhlo údajně 21. dubna 1560 v kostele sv. Klimenta. V letech 1567 – 1569 vystavili při kostele sv. Klimenta a sv. Salvátora tzv. „první Vlašskou kapli“, která byla v roce 1590 stržena a na jejím místě postavena nová, dodnes stojící Vlašská kaple.²¹⁹ Ta byla 9. srpna 1600 za přítomnosti katolických vyslanců a šlechty vysvěcena přímo papežským nunciem Filippem Spinellim a zasvěcena Panně Marii Nanebevzaté.²²⁰ Roku 1596 vychází anonymně v Praze stručný katechismus v latině a italštině.²²¹

Už v roce 1575 Italové zakládají Italskou (Vlašskou) kongregaci Nanebevzetí Panny Marie. Jednalo se o bratrstvo s náboženskou a charitativní činností. Tato podpora probíhala nejprve přímo v domech členů kongregace. Postupem času se ale situace stávala neúnosnou a tak byla roku 1600 iniciována stavba špitálu, který později fungoval zároveň i jako sirotčinec. Samotný špitál byl určen jak pro pomoc katolíkům, tak utrakvistům.²²² V roce 1608 bylo rozhodnuto o zahájení stavby k němu náležejícího kostela Nanebevzetí Panny Marie a sv. Karla Boromejského. Základní kámen byl položen roku 1611 a jeho stavba byla zřejmě na nějakou dobu pozastavena kvůli událostem spojeným s vpádem pasovských vojsk. Nicméně po znovuzahájení stavby věnoval císař Matyáš roku 1612 na jeho stavbu značné množství cihel, vápna a dřeva.²²³ Kostel byl dokončen roku 1617.

Jak je tedy patrné, benátský diplomat se v Praze nacházel v relativně přívětivém prostředí svých krajanů. Přátelsky byl jistě přijímán i mezi místními, zejména katolickými šlechtici. Na mše docházel pravděpodobně do Vlašské kaple a účastnil se dalších, pro italskou komunitu významných akcí. Roku 1611 to jistě bylo položení základního kamene kostela sv. Karla Boromejského. Čas si mohl zpestřovat rozmanitými aktivitami, jako byla například účast na honu v okolních lesích. Oblíbenou kratochvílí pražských Italů byl

219 Z. HOJDA – J. KAŠPAROVÁ, *Bohemia - Italia: Češi ve Vlaších a Vlaši v Praze*, s. 11.

220 Tamtéž, s. 16.

221 Tamtéž, s. 12.

222 P. PREISS, *Italští umělci v Praze*, s. 15.

223 Tamtéž, s. 92.

zřejmě i lov bažantů v Jelením příkopu.²²⁴ A nemusel si ani odpírat, byť jistě s určitým příplatkem, své oblíbené domácí pochutiny a víno dovážené italskými kupci.

²²⁴ Roku 1540 si sekretář české komory Florián Griespek z Griespachu stěžuje na demoralizované italské dělníky podílející se na stavbě Letohrádku, kteří místo práce raději lovíli bažanty v Jelením příkopu. Nicméně jejich nechuť k práci pramenila spíše ze zadržování výplat ze strany královské komory. Viz. PREISS, P.: *Italští umělci v Praze*, s. 10.

5. Zprávy benátského vyslance

Zprávy (depeše) Marcantonia Padavina jsou součástí edice *Sněmy české*.²²⁵ V současné době jsou všechny zároveň dostupné na webových stránkách Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.²²⁶ Jedná se o 25 depeší, odeslaných v období od 24. ledna do 23. května 1611, z nichž jedna je od anonymního pisatele. U některých je poznámka, že pod stejnou signaturou se nachází více zpráv. Přesný počet je tedy trochu problematické určit. Originály zpráv jsou uloženy v archivu v Benátkách (celkem jedenáct zpráv),²²⁷ devět ve Státním archivu ve Vídni a čtyři ve Dvorním archivu ve Vídni. U anonymní zprávy není uložení poznamenáno. U každé depeše je rovněž doplněna signatura, případně adresa (dóžeti benátskému)²²⁸ a data odeslání a přijetí. Z těchto údajů lze vysledovat, že průměrná doba doručení z Prahy do Benátek byla asi 10 dní. U datování zpráv je třeba zohlednit fakt, že benátský kalendář se lišil od českého. Nový rok v Benátkách byl počítán až od 1. března. Proto je nutné u lednových a únorových dat počítat s jedním rokem navíc.²²⁹ Zprávy, které mám k dispozici, byly odesílány pravidelně vždy jednou za sedm dní. V návaznosti na data v textu lze snadno vysledovat, že se jednalo o každé pondělí. K doručování byl využíván poštovní úřad, o kterém se Padavino zmiňuje v jedné ze svých depeší.²³⁰ Bylo-li to třeba, odeslal vyslanec i několik depeší najednou.

Některé zprávy mohou být částečně šifrovány. Rozšifrování bývá uvedeno buď na samostatném listě nebo vepsáno přímo do textu nad zašifrovaný řádek. U některých mohou být přiloženy další dokumenty, jejichž opisy vyslanci zasílali. Ty jsou buď v originálním znění nebo italském překladu.

Zprávy jsou oficiálně adresovány „K rukám benátského dóžete“ a obvykle začínají oslovením „*Serenissimo principe*“, Nejjasnější kníže, často zkrácené na pouhé „*Ser^{mo} principe*“. Patřily ale především do agendy benátského senátu. Po obdržení byly opatřeny datem přijetí a případně předány k rozšifrování, samozřejmě přečteny a zařazeny podle

225 Jan Bedřich NOVÁK (ed.), *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. XV., Sněmy roku 1611. I., Sjezd stavů českých na hradě Pražském a revoluční sněm na radnici Staroměstské*, Praha, 1917.

Jan Bedřich NOVÁK (ed.), *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. XV., Sněmy roku 1611. II., Generální sněm na hradě Pražském*, Praha, 1929.

226 Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/snemy/index.htm>

227 U všech je poznamenáno, že dříve byly uloženy ve Vídni.

228 V době Padavinova působení v Praze byl benátským dóžetem už několikrát zmiňovaný Leonardo Donà (1536 - 1612). Blíže viz Andrea DA MOSTO, *I dogi di Venezia*. Firenze 2003, s. 322-327.

229 Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 334.

230 Zpráva z 28. března 1611 - Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t054300.htm>

místa odeslání. Předpokládám, že pro třídění zpráv z císařského dvora mohlo být použito označení „Germania“ či „Impero“.²³¹

Po obsahové stránce popisuje Padavino, dle předpokladu, především hlavní události v Českém království. Předpokládám, že informace o dění ve sněmu či v blízkosti císaře má od svých informátorů. Pravděpodobně šlo ale o všeobecně známé záležitosti, o kterých se veřejně hovořilo. Hlavní sled událostí je v podstatě správný a odpovídá jiným pramenům. Občas se dopouští drobných nepřesností v datování.²³² Při zmínce o českých městech se je snaží blíže specifikovat. Většinou uvádí alespoň vzdálenost od Prahy, přičemž jako jednotky pro delší vzdálenosti uvádí legy,²³³ pro bližší pak míle, *miglio*.²³⁴ Dále přibližuje jejich postavení v rámci království, například u Českého Krumlova a Českých Budějovic informuje, že jde o „zvláštní císařská panství“, u Tábora, že „je to velmi silné město“ a o Jihlavě, že „leží na hranici království“.

Některá osobní jména a názvy, dle očekávání, značně komolí. Svě verze jména se ale drží i při dalším popisu, proto, pokud jsou už jednotlivé osoby identifikovány, není následně problém přiřadit je ke konkrétním jménům. Podobně je to i s názvy měst. Některé lze odvodit poměrně snadno, jako například Tabor (Tábor), Budvais (Budějovice), Cremau (Krumlov) či Possa (Pasov). Jinde už je identifikace složitější, jako například Trigla (Jihlava). Pražská města pak pojmenovává jako Terra Vecchia (Staré Město), Terra Nuova (Nové Město), Clansait (Malá Strana) a Racino (Hradčany).

Jmenované osoby obvykle uvádí s příslušným šlechtickým titulem či vojenskou hodností. Katolickou šlechtu kolem císaře nazývá prostě katolíci, *i cattolici*. U pojmenování českých stavů používá několik označení a to buď stavy, *stati*, či Češi, *Boemi*, nebo kacíři, *heretici*. Příslušníky panského stavu nazývá baroni, *i baroni*, rytířského pak jako šlechtici, *i nobili*. Vzbouřené nižší vrstvy během napadení Prahy pasovskými nazývá jako venkovani,

231 Takového označení se používá pro označení provenience u relací benátských vyslanců. U některých depeší je skutečně poznámka „Germania“.

232 V tomto směru prošla tato fakta důkladnou analýzou při tvorbě edice *Sněmů českých*. Případné nepřesnosti a odkazy na další zdroje jsou uvedeny přímo v textu zpráv.

233 Lega byla délková jednotka užívaná v minulosti v mnoha státech Evropy a Itálie. Její hodnota byla v každém regionu odlišná. Nejčastěji se pohybovala v rozmezí 4-6 km. Přesnou míru pro Benátky se mi bohužel nepodařilo zjistit.— Zdroj: http://www.treccani.it/enciclopedia/lega_res-c738b21c-cfa1-11df-8719-d5ce3506d72e/

234 K tomuto se mi podařilo objevit pouze odkaz na německé Wikipedii, který uvádí hodnotu pro benátskou míli 1738,867 m.— Zdroj: <https://de.wikipedia.org/wiki/Miglio>

villani.²³⁵ O osobě císaře píše jako o Jeho Veličenstvo, zkratka *S. Mtà*, či Jeho Císařské Veličenstvo, *S. Mtà Ces*, případně prostě jako o císaři, *imperatore*.

Padavino se také snaží podat informace ohledně vojsk. Téměř vždy se snaží odhadovat počty vojáků, a, pokud je to možné, jejich vybavení ohledně zbraní a munice. Samozřejmě popisuje i trasu jejich pochodu a případně jejich počínání během tažení.

Každé ze zpráv zveřejněné ve *Sněmech českých* předchází krátké české shrnutí nejdůležitějších faktů v ní obsažených. Některé jsou naopak téměř celé v češtině a jen určité detaily jsou italsky. Vzhledem k tomu, že zprávy jsou snadno dostupné on-line a tyto základní, česky psané informace v podstatě kopírují události, které jsem zpracovala už v první kapitole této práce, rozhodla jsem se, že se zaměřím především na detaily vystihující osobní pohled a zážitky Padavina během těchto událostí. Z praktických důvodů jsem se rozhodla rozdělit celé období pasovského vpádu na tři úseky, které se pokusím charakterizovat zvlášť. První je období tažení vojska od Freistadtu po Prahu. V druhém se zaměřím na popis napadení Prahy, následné obsazení Malé Strany a události, které bezprostředně následovaly až do Matyášova příjezdu do hlavního města. V poslední části se zmíním o zprávách vztahujících se především k období konání sněmu, na kterém byly projednávány podmínky Rudolfovy abdikace.

5.1 Tažení pasovských od Freistadtu k Praze

Vstup pasovských na české území a jejich tažení k Praze popisují první čtyři depeše.²³⁶ Zprávy začínají ležením vojska u Freistadtu. Ohledně tažení vojsk zmiňuje Padavin jakýsi „Tyrolský plán, který už nelze uskutečnit a spojit tak tyto lidi (pasovské) s těmi v Alsasku“.²³⁷ Líčí atmosféru vzájemné nedůvěry mezi stavy a císařem, případně velitelem pasovských Raméem. Ačkoliv je oba ujišťují, že vojsko přichází v míru, stavy neustále zbrojí a dávají „tištěnými nařízeními vyhlásit, že všichni páni a šlechtici v království, se tu mají (v Praze) sejít příští pátek a hrozí vysokými tresty těm, kdo by chyběli. Chtějí svolat sněm...“²³⁸ Češi se bojí, že je chce císař připravit o práva nabytá Majestátem a „naschvál

235 Slovo *villano* má v současné italštině lehce pejorativní podtext. Přesnější by byl asi překlad jako „buran“ či „křupan“. Tento význam ale nemusel platit v Padavinově době.

236 Jde o zprávy z 24. ledna, 31. ledna, 7. února a 14. února.

237 Šlo pravděpodobně o pokus o proniknutí do Tyrol, kde vládl Rudolfův mladší bratr Maxmilián, který se otevřeně prohlašoval za Matyášova stoupence. Viz M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana*, s. 364.

238 Zpráva z 24. ledna - Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t005000.htm>

bratrovi prohlásit králem arcivévodu Leopolda."²³⁹ K situaci katolíků a protestantů v zemi Padavin poznamenává: „Katolíci jsou oddaní císaři a souhlasí s Leopoldem. Kacíři se bouří už tři roky, jsou jednotní a na svou obranu zvolili své vlastní vůdce, které by císař jistě přísně potrestal, kdyby měl dostatek sil pro jejich potlačení. A tito chtějí svolat sněm..“²⁴⁰ Těsně před vstupem pasovských na české území obdrží Ramée příkaz od císaře "aby pomalu táhl k hranicím, a nepopudil tak krále Matyáše."²⁴¹

Po vstupu pasovských na české území posílá Ramée stavům vzkaz, že „přichází jako přítel a nedovolí vojákům páchat škody, proto mohou přestat zbrojit, protože obranu království zajistí on a kdo tak neučiní, bude považován za nepřítele.“²⁴² Padavino k tomu dále dodává, že „tato podmínka byla sdělena velmi povýšenými slovy a to Čechy velmi znepokojilo.“²⁴³ Vojsko se od Krumlova přesouvá do Budějovic „důležitého města v království, odkud odtáhli několik děl.“²⁴⁴ Míří na Tábor, kde „si nabrali prachu. Měšťané se jim podvolili a pomohli, protože se bojí Raméeho výhrůžek.“²⁴⁵ Dále ohledně domnělé Leopoldovy korunovace „Leopold si snaží zajistit postavení (korunovací), protože miluje sestru vévody bavorského a chce se s ní oženit sám. Proto by ti lidé (pasovští) měli odjet nejprve na Kalštejn.“²⁴⁶ Stavby nakonec nechali převézt korunu do Prahy „a dnes večer už je uložena v Kapli sv. Václava v chrámu, kam se odkládá před korunovací.“²⁴⁷ K pokračujícímu zbrojení ve městě: „a nejen, že se v noci ulicemi prochází hlídky, které jsou za každým rohem, ale také přímo v domech každý najímá lidi (na obranu) a vybavuje se arkebuzami, aby ochránil svůj majetek a lidi.“²⁴⁸

Poté, co se Ramée zdržel tři dny v Táboře „kde počkal na dvanáct děl a dvacet čtyři vozů naložených municí a velkým množstvím střelného prachu, které veze s sebou,“²⁴⁹ táhne na Prahu. Vzkazuje císaři, že má v ruce dopis, který dokazuje spolupráci stavů s Matyášem.

239 Tamtéž

240 Tamtéž

241 Zpráva z 31. ledna - Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t006100.htm>

242 Zpráva ze 7. února - Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t009100.htm>

243 Tamtéž

244 Tamtéž - Dramatické obsazení Českých Budějovic líčí Václav Březan. Viz V. BŘEZAN (ed. J. PÁNEK): *Životy posledních Rožmberků: II. Petr Vok z Rožmberka*, s. 619-620.

245 Tamtéž - Ke stejné události poznamenává Jindřich Hýzrle z Chodů: „Dal však těm ve městě lhůtu do zítřka do dvou hodin před úsvitem, aby se rozhodli, jestli mu město a kvartýry v něm dobrovolně vydají nebo ne. (...) Jen jsem však od něho odjel, poslali mu ti z města spěšnou odpověď, že mu brány otevřou a město i kvartýry vydají.“ Viz. Lydia PETRÁŇOVÁ a kol., *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*, Praha 1979, s. 266.

246 Tamtéž

247 Tamtéž - Cesty na Karlštejn a vyzvednutí koruny se účastnil i Adam mladší z Valdštejna. Viz M. KOLDINSKÁ – P. MATĀ (edd.), *Deník rudolfinského dvořana*, s. 174.

248 Tamtéž

249 Zpráva ze 14. února - Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t013300.htm>

Chce přijít do sněmu a označit viníky. Stavý „mu poslali glejt, aby mohl přijít s (dalšími) dvanácti lidmi a udělat co dříve psal.“²⁵⁰ Ramée odmítá.

Padavino viděl mezi měšťany „i docela malé chlapce, ozbrojené, kvůli nedostatku zbraní, holemi, dřevěnými kopími a železnými tyčemi.“²⁵¹ Ve městě dále narůstá napětí. „Dvořané se z příkazu císaře stahují na Hrad. Ženy, kvůli svému vrozenému útlocitu, volají za svými manžely, kteří rozlícení a ozbrojení odcházejí ze svých domů.“²⁵² Pasovští jsou už „u Sv. Markéty, malého území, jen míli odsud.“²⁵³ Leopold si přeje, aby bylo pasovské a stavovské vojsko spojeno a žádá nuncia a španělského vyslance, aby to zprostředkovali. Na to „první odpověděl, že je upoután na lůžko kvůli bolesti kloubů a u dvora je příliš krátce a neví, s kým by to mohl projednat. Druhý otevřeně prohlásil, že se nechce podílet na takovém jednání, aby nepoškodil pověst svého pána i svou vlastní.“²⁵⁴ Stavý vyslali k Matyáši „šest poslů, dva pány, dva šlechtice a dva měšťany a ti Veličenstvo žádají, aby nevstupoval do království, protože nyní nepotřebují jeho pomoc“. Matyáš ale „nemá v úmyslu přistoupit na tyto podmínky, protože, i přesto, že ulehl s podagrou, míří k hranicím.“²⁵⁵

5. 2 Napadení Prahy, obsazení Malé Strany a příjezd Matyáše

Vlastní napadení Prahy líčí Padavin takto:²⁵⁶ „Jelikož se císařské vojsko a Češi pokojně nedohodli na vstupu do města, napadl Ramée v úterý za úsvitu Malou Stranu ze dvou stran s celým vojskem, které sám přivedl v počtu pěti tisíc lidí, a po asi dvouhodinovém boji opanoval náměstí. A z každého z domů vyložili z oken chléb na znamení, že se vzdávají. Odhodlání dobrých a zkušených vojáků bylo veliké, ale obrana lidí z hradní posádky, stísněných na malém prostoru, překonala očekávání, protože z oken bylo arkebuzami a kameny pobito asi na tři sta vojáků. Zůstalo jen asi sto Čechů. Počet zraněných na obou stranách se blížil dvěma stům. Propukl velký požár, který zasáhl nejen jeden dům, a vznikla

250 Tamtéž

251 Tamtéž

252 Tamtéž

253 Tamtéž - bazilika sv. Markéty v Břevnově.

254 Tamtéž

255 Tamtéž

256 Samotné napadení Prahy bylo samozřejmě popsáno i ve zprávách jiných vyslanců. Popisují jej hned dva toskánské vyslanci i vyslanec parmský. Jako voják ho prožil také Jindřich Hýzrle z Chodů. Viz zpráva parmského vyslance <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t019600.htm>, zprávy toskánských vyslanců <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t019800.htm> a <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t019900.htm>
Dále viz L. PETRÁŇOVÁ a kol., *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*, s. 267-268.

tak velká škoda. Jeden z hořících domů stojí za tím, ve kterém bydlím já. Vzniklo z toho velké nebezpečí, protože oheň už dosahoval na zadní stěnu mého domu a z druhé strany stála vojenská jednotka. Nedoufal jsem, že mám u sebe dost peněz, abych ty lidi uplatil, a jen jsem se chtěl pokusit uniknout, což se neobešlo bez riskování, protože jsem přešel na okolní domy pomocí lanového žebříku. (Jejich) Obyvatelé se obávali, že patřím k těm, co pronikali dovnitř (domů). Mířili na mě pistolí a drželi mě tak na místě. Nakonec mi jeden z nich nabídl pohostinství a přijal mě ve svém domě až do doby, než přejde všechno to pozdvižení. Bylo možné očekávat další požár a navíc začali znovu do domů pronikat vojáci, aby si zajistili něco k jídlu. Těm, kteří jim včas neposloužili tím, co po nich požadovali, vydrancovali dům. V domě, ve kterém se mně a mnoha dalším dostalo tolik laskavosti po celý den, se pozrácelo také mnoho věcí. Ramée je pak ujistil, že každému dalšímu, kdo by se pokusil do domu vniknout, hrozí trest smrti. Nařídí to všem tištěným výnosem. Jediné co požaduje je, aby měšťané zajistili ubytování a stravu pro lidi i koně, což je velmi zajímavé, protože tak jich bude mít každý v domě padesát či šedesát."²⁵⁷

K událostem na Karlově mostě dodává, že byla spuštěna padací mříž a „zatarasena věž, která stojí na mostě a byla na ní umístěna tři děla. (Staroměstští) se za pomoci rozrušených venkovanů zajistili takovým způsobem, že vojsko nemohlo projít."²⁵⁸ Dále k drancování klášterů na Starém Městě: „...v domnění, že se vše děje kvůli náboženství., přicházeli ti kacíři s velkou bezbožností ke klášterům ubohých řeholníků a pobili barbarským způsobem bratry františkány a ty od sv. Dominika."²⁵⁹

Zmiňuje se i o společné přísaze pasovských a stavovských vojsk na hradě, kdy „celé vojsko vedené arcivévodou pozvedlo dva prsty na znamení přísahy a nyní každý z nich nosí na paži žluté znamení."²⁶⁰

Padavin pokračuje i v líčení vlastní situace: „Nyní jsem u Hradu v domě jednoho z dvořanů. Jen s tím málem věcí, které jsem mohl vzít s sebou. A jestliže nedojde ke smíru, nezbyvá mi, než užívat této laskavosti, abych si uchránil alespoň život."²⁶¹ A v následující zprávě pokračuje: „Zůstávám dále v domě toho dvořana u Hradu. Z nutnosti tu trávím už dvanáctý den i se svými lidmi. Nicméně potřebuji se přesunout do španělského domu, což navrhuje udělat také pan nuncius. Mám zanechat svoje lidi v tomto domě, aby ohlíželi

257 Zpráva z 21. února - Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t019700.htm>

258 Tamtéž - Viz také L. PETRÁŇOVÁ a kol., *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*, s. 268.

259 Tamtéž

260 Tamtéž - Viz také L. PETRÁŇOVÁ a kol., *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*, s. 270.

261 Tamtéž

věci, které neslouží mé každodenní potřebě a vzít se sebou i písemnosti, aby byly ve větším bezpečí, což si žádá mou náležitou úctu..."²⁶²

K situaci v Praze na přelomu února a března dodává, že Malostranští utrpěli velkou škodu ubytováním vojáků, museli prodat i šaty žen a ty v minulých dnech chodily naříkat pod císařova okna, ale byly vždy odbyty dobrými slovy.²⁶³ Nižší vrstvy jsou stále bojovnější. Útočí vně i uvnitř města. Napadají především domy katolíků, zvláště potom, co byli vyloučeni z veškerých jednání volbou stavovských direktorů, kteří jsou „všichni kacíři.”²⁶⁴

Ve zprávě z 14. března zmiňuje odchod Raméeho z Prahy, následovaný odchodem celého vojska: „v pátek tři hodiny před rozedněním odešlo (vojsko) s arcivévodou Leopoldem. Den předtím spálili vesnici (Smíchov) poblíž města,²⁶⁵ ve které bylo několik ozbrojených venkovanů, které pobili. Na odchodu si vojsko zajistilo prach, muškety a další nutnou municí, získanou z Hradu, což se nelíbilo místním." Při odchodu došlo k dalšímu rabování, přičemž nebyl ušetřen ani Padavinův dům. Nicméně v té době stále ještě on sám zůstával na Hradčanech.²⁶⁶

Situace po odchodu pasovských je velmi nepříznivá i pro pražskou italskou menšinu. „V současné době je italský národ (chován) ve velké nenávisti. Někteří nemohou ani vyjít z domu, protože Češi se na každého vyptávají a při sebemenším podezření, že byl některý viděn v rozmluvě s těmi z Pasova, je uvězněn za krutých podmínek. Ti, co se vrátili, tam téměř zemřeli. Anebo tam zůstávají kvůli jiným nepříjemnostem či opilosti. Je jich teď takových dvacet pět či třicet.”²⁶⁷ Zášti vůči Italům se nevyhnul ani Padavin. „Majitel domu, ve kterém bydlím, je jeden z největších kalvinistů v tomto království, a velký nepřítel Italů, který, aby ochránil sám sebe před obviněním, že toho dne o karnevalu²⁶⁸ se z oken jeho domu střílelo z arkebuz, roznesl, že (střelba) vycházela z oken mého pokoje proti Čechům, zatímco já utíkal před požárem. A i přestože mě kvůli těm řečem navštívili mnozí důležití páni, a i král mi vzkázal ujištění, že se mně ani mým služebníkům nestane žádná škoda, vím moc dobře, odkud vzešla ta falešná pomluva. A není to jen, že by lidé a venkovani

262 Zpráva z 28. února - Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t025900.htm>

263 Zpráva ze 7. února - Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t032000.htm>

264 Tamtéž

265 O vypálení Smíchova se zmiňuje i anonymní zpráva dochovaná mezi Padavinovými depešemi. Viz <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t039900.htm>

266 Zpráva z 14. března - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t039800.htm>

267 Tamtéž

268 Pasovští napadli Prahu o masopustním úterý.

měli zlou vůli vůči Italům. Proto než přejde toto prvotní rozhořčení, zůstávám se svými lidmi v úkrytu, platím místním Čechům za každodenní potřeby a zůstávám skrytý kvůli zášti toho majitele (domu)."²⁶⁹

Po odchodu pasovských se Matyáš blíží k Praze. Řada Čechů mu vyjíždí vstříc. Také císař vyslal nakonec Adama mladšího z Valdštejna „s mnohými vozy, aby pozval Veličenstvo na svůj Hrad na Hradčanech nebo na Malé Straně. Projevil přání (císař), aby nesměřoval na Staré či Nové Město."²⁷⁰ Češi se bojí, že se bratři usmíří.

Matyášovi lidé přišli do sněmu a hrozí, že použijí zbraně, jestliže nepřestanou útoky na katolíky. Po tomto byli oběšeni tři viníci a ve vězení je drženo „dvacet čtyři z těch co pobili otce františkány tím velmi barbarským způsobem a (chovali se) s velkým opovržením vůči obrazům našeho pána a blahoslavené panny a jedné z jejích soch za použití velmi hanebných slov uřezali nos a uši".²⁷¹ Direktoři, kteří stále ještě doufají v náhradu ze strany pasovských „uvěznili na hradě manželku plukovníka Althana a Berky s dcerkami hraběte Sulze, které tu zůstaly."²⁷²

Ve zprávě z 28. března se Padavino omlouvá za delší doručení předchozí zprávy, která byla zadržena při předání u městských bran²⁷³. Nemohl místo ní poslat jinou, jinou, protože, jak mu sdělil poštmist, dostal příkazem, že do čtvrtčního večera nesmí odeslat žádný dopis.²⁷⁴

K příjezdu Matyáše do Prahy: „Přijel na koni v uherském kroji a s velkou uctivostí pozdravil z oken dámy. Zdržuje se na Starém Městě, na Hrad nechtěl jít."

29. března byl Padavino přijat na audienci u Matyáše: „V úterý po obědě mi král Matyáš udělil audienci. Promluvil jsem s Veličenstvem obecně o jeho příjezdu do města a o jeho zlepšujícím se zdraví. Ujistil jsem ho o úctě, kterou chová Vaše dóžecí milost k Rakouskému domu a zvláště pak k jeho osobě. Přijal (tato slova) a velmi uctivě odpověděl s ujištěním, že je jeho přáním jak v současnosti, tak při jakékoliv další příležitosti, aby vám bylo sděleno, že je vám skutečně co nejuvlejší k dispozici..."²⁷⁵ V další zprávě ze stejného

269 Zpráva z 14. března - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t039800.htm>

270 Zpráva z 21. března 1611 - Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t047500.htm>

K datu 20. března 1611 si Adam mladší z Valdštejna poznamenal do svého deníku: „Dnes sem poslán od Jeho Milosti Císařské ke Jeho Milosti králi, aby předce sem přijeti ráčil." Víz M. KOLDINSKÁ – P.

MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana*, s. 177.

271 Tamtéž

272 Tamtéž

273 Jednalo se o zprávu z 21. března, která dorazila do Benátek po šestnácti dnech.

274 Zpráva z 28. března 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t054300.htm>

275 1. zpráva ze 4. dubna - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t058900.htm>

dne se ještě zmiňuje o útěku hraběnky Althanové. Utekla kvůli „velké lásce ke svému manželovi“ a chystá se ho vyhledat v Budějovicích. Někteří tvrdí, že odjela s poštou převlečená za muže, jiní že v převlečení za venkovanku na voze naloženým pivem.²⁷⁶

5. 3 Období před Matyášovou korunovací

Zprávy z tohoto období jsou mnohem více faktografické. Padavino se soustředí především na průběh sněmovního vyjednávání a celkovou politickou situaci v království i Říši. Od popisů osobního života pomalu ustupuje a zmiňuje ho jen okrajově. Poslední depeše, kterou mám k dispozici byla odeslána 23. května 1611.

11. dubna 1611 byl zahájen sněm. Čeká se na slezské zástupce, ti moravští už dorazili. Císař by měl ve sněmu promluvit, ale „z hodiny na hodinu mění názor.“²⁷⁷ Padavinovi se doneslo, že stavy chtějí „především poděkovat Jeho Veličenstvu za dobré vládnutí v prvních dvaceti letech jeho vlády v tomto království, a ujistit jej, že nikdy neměli pána laskavějšího a mírnějšího.“²⁷⁸ Dále ho chtějí požádat, „aby svolil k tomu, že vládu převezme král Matyáš jako jeho nástupce a aby jej mohly korunovat.“²⁷⁹

Císař se chtěl zpočátku vzdát trůnu dobrovolně, ale nyní mu někteří radí, aby se spojil s protestantskými knížaty, odešel do Říše a prohlásil, že mu berou korunu násilím. Pokud by se tak stalo, mohl by se při volbě římského krále spojit s ostatními „třemi světskými kacířskými voliteli“²⁸⁰ a zvolit tak, koho by chtěl. Proto je císař náležitě hlídán. „Poblíž Jeho Císařského Veličenstva byly postaveny hlídky a stráže, a to nejen kolem Hradu, ale i v chodbách, co vedou z Hradu do zahrad. A byl také zdvižen padací most kvůli obavám, aby tudy nemohl odejít. A když císař požádá nejvyššího komorníka, aby ho doprovodil do zahrad,²⁸¹ je vyslána stáž, která chodí kus za ním. Dá se tak říci, že císař je jejich věznem“.²⁸² Vévoda Brunšvický prý jedná s protestanty v Říši. Matyáš už je v Praze mnoho dní, „aniž by ho (císaře) navštívil. A všeobecně se ví, že císař je ve svém nitru na svého bratra převelice rozhněván.“²⁸³ Aby se do císařovi blízkosti nedostali „nevhodní“

276 2. zpráva z 4. dubna 1611 - Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t059000.htm>

277 Zpráva z 11. dubna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t003000.htm>

278 Tamtéž

279 Tamtéž

280 Tamtéž

281 O zastrašování císaře hlídkami v zahradě píše i toskánský vyslanec Giuliano Medici. Viz *Sněmy české* - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t003100.htm>

282 Zpráva z 11. dubna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t003000.htm>

283 Tamtéž

lidé, jsou z jeho blízkosti odváděni i „lidé nízkého původu zaobírající se alchymii a nekromancii.“²⁸⁴ Tři už byli uvězněni.

Ve dvou zprávách z 18. dubna,²⁸⁵ se Padavino zabývá vzájemnou výměnou názorů mezi stavy a císařem. Stavové odpovídají na císařovu propozici,²⁸⁶ kterou jim předložil již dříve,²⁸⁷ a ústně formulují vlastní požadavky, týkající se svobodné volby, propuštění z přísahy, vypořádání se s pasovskými, vysvětlení císařových artikulů (o kterých se císař zmiňuje v propozici, ale nejsou v ní uvedeny) a svobodného odstoupení od koruny.²⁸⁸ Žádají též, aby se směly radit s Matyášem. Císař jim odpověděl ústně a předložil své požadavky, s kterými stavové nesouhlasí.²⁸⁹ Zmiňuje se také o nepříznivém účinku čar na Matyášovo zdraví a o císařových problémech s dechem a srdcem.

Vévoda Brunšvický má problémy s českými stavy.²⁹⁰ Ke korunovaci, která se má konat za tři týdny, byl povolán kardinál Ditrichštejn. Ze Slezska přijede vévoda Lehnický s jinými zástupci, ale asi se nezúčastní volby krále, protože Čechové tvrdí, že by ji měli provést oni sami. Mezi „pány a šlechtici“ probíhají spory ohledně sezení na sněmu. Leopoldův kancléř Tengenagl byl mučen a vypovídal o úmyslech svého pána. V Praze je dvakrát tak draho než dříve. Padavino se stěhuje z Hradu do bytu Tomasa Contariniho.

25. dubna odesílá Padavino další dvě zprávy.²⁹¹ Zasílá italský překlad odpovědi stavů císaři. Sděluje, že dříve, než ji stavové předložili císaři, chtěli znát Matyášovo mínění. Ten jim ale doposud neodpověděl. Císař nechce zůstat v Praze, místě „kde nemá žádné slovo.“²⁹² Neví se však, kam by se přestěhoval. Uvažuje se o Tyrolsku, zvláště pokud by v Rakousku vládl Maxmilián a Matyáš zůstal v Praze. Kdyby král odjel do Vídně, zůstal by císař v Praze. „Je (ale) jisté, že ho Matyáš nenechá od sebe vzdálit, dokud mu nezajistí

284 Tamtéž

285 1. zpráva z 18. dubna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t010100.htm>

2. zpráva z 18. dubna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t010200.htm>

286 Padavino zasílá její opis dóžeti. Toskánský vyslanec k tomuto píše, že stavové chtějí "aby je císař požádal o volbu krále Matyáše." Podobně se vyjadřuje i parmský vyslanec. Viz *Sněmy české* - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t010300.htm> a <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t010400.htm>.

287 Jedná se o propozici z 12. dubna. Viz *Sněmy české* - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t004000.htm>

288 1. zpráva z 18. dubna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t010100.htm>

289 Tyto požadavky bylo později sepsány. Viz *Sněmy české* - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t008100.htm>

Padavino tyto požadavky vypisuje stručněji a v odlišném pořadí.

290 Viz Protokol o jednání stavů s vévodou Brunšvickým, *Sněmy české* - Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t002100.htm>

291 1. zpráva z 25. dubna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t016800.htm>

2. zpráva z 25. dubna 1611 - <http://snem.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t016900.htm>

292 1. zpráva z 25. dubna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t016800.htm>

nástupnictví v Říši.²⁹³ Stavý si ze svých řad zvolily třicet zástupců, kteří mají jednat o vypořádání se s pasovskými. Uvažuje se o vojenském zásahu nebo o jejich propuštění, k čemuž se přiklání i španělský vyslanec a snaží se přimět krále, aby uvolnil část peněz na jejich vyplacení. Matyáš nechce poskytnout svoje lidi k vojenskému zákroku a stavovské vojsko má jen 3000 pěšáků a 1000 jezdců. Mnozí čeští i královští vojenští velitelé navrhují, aby byla vojska spojena a poslána proti Turkům.

V další depeši ze stejného dne zasílá Padavino do Benátek dopis saského kurfiřta pro české stavý.²⁹⁴ U stavů intervenují i jiná říšská knížata. Požadují potrestání těch, kteří se podíleli na plenění klášterů a propuštění některých císařových rádců.²⁹⁵ Vévoda Lehnický přijel s mnoha lidmi a byl ihned přijat císařem. Ujistil ho, že jejich země zůstane císaře věrná. Mezitím se vévoda Brunšvický snažil u Matyáše vzbudit nedůvěru vůči stavům, což jim později král oznámil. Císaři se daří lépe. Náladu mu pozvedly především zprávy ze Saska. Naopak králi se přitížilo. Prodělal „nemalé krvácení z úst,²⁹⁶ což vzbudilo podezření, že „to bylo způsobeno nějakými čáry.“²⁹⁷ Nyní se mu už daří velmi dobře.

2. května byly z Prahy odeslány opět dvě zprávy. Padavino upozorňuje, že ačkoliv měl král Matyáš, v návaznosti na smířlivé dopisy, které dostával od bratra, dobrou vůli s ním vyjednávat, nyní se kvůli obviněním z čarodějnictví jejich vztah opět zhoršuje.²⁹⁸ Král dokonce zostřil odpověď českých stavů pro císaře. Mohučský a saský posel krále varují, aby jednal s bratrem takovým způsobem, aby „neroztrpčil knížata,²⁹⁹ což by mohlo ohrozit jeho nástupnictví v Říši. Korunovace Matyáše byla stanovena na den po svátku Nanebevstoupení.³⁰⁰ Čechové prý ale mají další požadavky a daný čas nebude stačit na jejich splnění. Španělský vyslanec naléhá, aby korunovace proběhla co nejdříve a nabízí Matyášovi pomoc v Říši a snaží se pro něj získat kurfiřty. Říká se, že císař nechce být během korunovace v Praze a prý se chystá odjet do Řezna. Padavino nemá důvod tomu nevěřit, protože mu císařský štolba důvěrně prozradil, že dostal příkazy, aby přichystal vše potřebné na cestu. „A Čechové otevřeně říkají, že mu to nemůžou zakázat.“³⁰¹

293 Tamtéž

294 Viz *Sněmy české* - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t004100.htm>

295 Především Hannelwala, o Hegenmüllerovo se prý nezmiňují.

296 2. zpráva z 25. dubna 1611 - <http://snem.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t016900.htm>

297 Tamtéž

298 1. zpráva z 2. května 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t025600.htm>

299 Tamtéž

300 Datum korunovace by měl tedy být 12. května 1611.

301 1. zpráva z 2. května 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t025600.htm>

V další zprávě zmiňuje situaci kancléře Tengnagla, který byl v předešlém týdnu opět několikrát vyslýchán a to v přítomnosti dvou vyšších královských úředníků a dvou uvězněných císařských rádčů.³⁰² Údajně se má za to, že ho brzy umučí k smrti. Zástupci Slezska, Moravy a Lužice byli ve sněmu, kde jim byla přečtena císařská propozice. Stavby chtějí znát jejich názor. Slezsko se začíná přiklánět ke králi. Císař je proti Španělům a odmítá služby „katolického vyslance“. Páni a šlechtici se opět dohadují kvůli sezení během sněmu. Zatímco páni chtějí sedět na vyvýšených místech, bez ohledu na to, na jaké straně, zbylí šlechtici tvrdí, že pánům náleží jen pravá strana, jak to bylo za císařů Ferdinanda a Maxmiliána. Šlechtici dokonce sepsali petici, která nese asi tisíc tři sta podpisů, zatímco pánů je sotva tři sta.

9. května odeslal Padavino celkem čtyři písemnosti. Dvě zprávy a dva opisy dopisů. Prvním byl list pro krále Matyáše, ve kterém mu saský kurfiřt sděluje, že zůstává na straně císaře.³⁰³ Druhým byl císařův dopis pro vévodu Brunšvického a vyslance Saska a Mohuče.³⁰⁴ Ve zprávách upozorňuje na zmatená jednání, kdy „není jistá ani jediná věc a nic se nedá ani přibližně předpovědět.“³⁰⁵ Není jisté ani datum korunovace. Češi a Slezané mají mezi sebou spory kvůli volbě krále, protože „první tvrdí, že jedině oni volí krále a ti druzí se na tom chtějí podílet.“³⁰⁶ Vévoda Brunšvický využívá všech prostředků, aby udržel Slezsko na straně císaře. Král Matyáš spoléhá na Španělsko věří v pomoc mnohých knížat.

Ve druhé zprávě ze stejného dne popisuje Padavino situaci v Říši. Tamní knížata vyčkávají, jak se vyvine situace v Čechách. Král poslal své zástupce k pasovskému vojsku a chce jej poslat do Uher, kde je ohrožen mír se Sedmihradskem a Turky. Na moravské hranici už je šest tisíc uherských vojáků. Španělský vyslanec vyslal posla k Leopoldovi a navrhuje mu, aby se smířil s králem. Císař žádá o odstranění stráží z chodeb do zahrad. Arcikníže Maxmilián poslal králi dopis, který zaslal císař několika správcům v Tyrolsku a Alsasku v době, kdy kolem procházelo pasovské vojsko. V dopise jim nařizuje odřeknout poslušnost Maxmiliánovi a přísahat Leopoldovi. Za přítomnosti Tengnagla byli vyslýcháni Hannewald a Hegenmüller. Král se přestěhoval ze Starého Města na Hradčany.

302 Protokol o průběhu výslechu viz *Sněmy české* - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t018300.htm>

303 Viz *Sněmy české* - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t014400.htm>

304 V tomto listě je císař žádá, aby se za něj přimluvili u říšských knížat a slezských a moravských stavů.

Viz *Sněmy české* - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t017900.htm>

305 1. zpráva z 9. května 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t032600.htm>

306 Tamtéž

16. května odchází do Benátek další dvě zprávy. V nich Padavino líčí především napjatou atmosféru před korunovací. Císař neustále odmítá sdělit sněmu své požadavky pro to, aby je zprostil přísahy. Stavý naléhají, „protože dnes chtěli za každou cenu korunovat krále.“³⁰⁷ Češi se bojí, aby se císař nedohodl s Říší. Korunovace se o týden odkládá. Češi ještě nepředali králi své požadavky, čekají až bude po korunovací. O odjezdu císaře už se nemluví, spíše převládá názor, že zůstane zde. Král mu zvýší roční plat. Vévoda Brunšvický zatím nepředložil podmínky na návrh smíru mezi oběma bratry. Královským zástupcům se nedaří jednání s pasovskými.³⁰⁸ Stavý chtějí kvůli velkému nedostatku peněz obnovit staré daně,³⁰⁹ což se nelíbí ani pánům, ani měšťanům. Z vězení byl propuštěn bývalý císařský pokladník. Do města dorazil Ditrichštejn. Padavino píše, že ho okamžitě navštívil. „Mluvil se mnou velmi vřelými slovy, plnými úcty a obdivu vůči Nejjasnější republice.“³¹⁰

Ve zprávě z 23. května³¹¹ je už popisována situace několik dní před korunovací. Císař se ještě pokouší jednat se španělským vyslancem a odložit korunovací. Stavové chodí tři dny před jeho komnaty, kde hlasitě protestují.³¹² Císař nakonec ustupuje a zprostil je přísahy. Vlastní průběh korunovace popisuje Padavino velmi stručně. Zmiňuje ještě, že se král Matyáš rozhodl pro sňatek s dcerou Ferdinanda Tyrolského.

307 1. zpráva z 16. května 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t040100.htm>

308 Konečné vypořádání se z pasovským vojskem líčí ve své kronice Václav Březan. Viz V. BŘEZAN (ed. J. PÁNEK): *Životy posledních Rožmberků: II. Petr Vok z Rožmberka*, s. 622-624.

309 Toskánský vyslanec ve své zprávě z 9. května 1611 uvádí, že mu "benátský sekretář" sdělil, že byl požádán (někým ze stavů, není přesně specifikováno kým a jakým způsobem), aby požádal Benátskou republiku o značnou půjčku, což ho zaskočilo, protože v tom nemůže nic udělat. Viz *Sněmy české* <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t032800.htm> Padavino se o tom ve svých zprávách nezmiňuje.

310 2. zpráva ze 16. května - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t040200.htm>

311 Zpráva z 23. května 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t048700.htm>

312 Tamtéž

Závěr

V úvodu této práce jsem si vytkla za cíl popsat život a profesi raně novověkého benátského diplomata. Na počátku jsem znala jen 25 zpráv s podpisem Marcantonio Padavina popisujících vpád pasovských vojsk, které odeslal benátskému dóžeti. Pokusila jsem se tedy vylíčit různé aspekty jeho života a profese, abych lépe pochopila, jak vlastně vypadaly. Seznámila jsem se s prostředím, ve kterém vyrostl a které tak spoluutvářelo jeho mentalitu. Stejně tak mě zajímalo, jak vypadalo prostředí, do kterého přijel, jaký na něj mohlo udělat dojem a jak v něm byl, jakožto cizinec, přijímán. Z jeho zpráv jsem se snažila vyčíst nakolik a v jakém směru by mohly být užitečné i pro studium českých dějin. V následujících odstavcích tak předkládám stručný souhrn svého snažení.

Marcantonio Padavino (1578 – 1632) byl synem z rodiny s dobrým jménem a kontakty, náležející k vrstvě benátských původních měšťanů. Uvědomoval si, že díky svému společenskému zařazení, se v podstatě nemůže podílet na politickém dění v Benátkách. Přesto mu jeho původ, píle a loajalita mohly zaručit slušnou kariéru v jiném úřadu. Díky finančnímu zabezpečení se mu dostalo dobrého vzdělání, a to mu umožnilo uplatnit se, stejně jako jeho bratru Gianbattistovi, v diplomatických službách Benátské republiky. Poté, co získal řadu zkušeností působením v Římě, Savojsku a Španělsku, dovedla ho jedna z misí roku 1609 i na rudolfinský dvůr v Praze, kde setrval až do prosince roku 1611. Ačkoliv původně přicestoval pouze jako sekretář řádně jmenovaného ambasadora Francesca Priuliho, po jeho předčasné smrti na jaře roku 1610 přešla odpovědnost za celou misi na jeho osobu.

Do Prahy přijel jako zástupce námořní, obchodní a politické velmoci. Jeho vlast, Benátská republika, stále ještě vzbuzovala respekt, i když její vrcholné období už pominulo. To si ale Padavino ve své době pravděpodobně neuvědomoval. Z předchozích informací o Českém království si zřejmě odnesl, že přijíždí do země s „kacířskou“ minulostí, což se mu možná z reakcí některých pražských nekatolíků potvrdilo. Nicméně on sám se pravděpodobně rychle sžil s početnou italskou menšinou v Praze a díky pravděpodobné náklonnosti místní, především katolické, šlechty se jistě setkal i s vlídným přijetím v řadě pražských paláců. S některými z jejich majitelů si mohl pohovořit i o své domovině, kterou řada z nich buď navštívila, nebo znala z vyprávění svých synů či příbuzných.

Jeho povinností bylo informovat benátské vedení o situaci na císařském dvoře. Své zprávy odesílal pravidelně každý týden. Sepisoval v nich zjištění získaná od svých informátorů, ale přidával i vlastní popisy či komentáře. Informační systém jeho země patřil v jeho době k těm nejuznávanějším. Zajisté si uvědomoval, že zpráv z Prahy do Benátek chodí víc a i to ho nutilo dbát na jejich věrohodnost. Jedna z anonymních depeší, která se připletla i mezi jeho zprávy, tuto skutečnost potvrzuje.

V době napadení Prahy pasovskými vojsky se i on, ubytovaný v jednom z domů na Malé Straně, ocitl v nebezpečí. Nejprve prchal před požárem, pak se, kvůli obsazení části města, nemohl vrátit do svého domu. Po odchodu vojáků musel naopak, jakožto příslušník italské menšiny, čelit nenávisti ze strany místních obyvatel Prahy. Sám se nevyhnul křivému obvinění. Vždy ale našel někoho ochotného mu pomoci. Zastání našel i u řady šlechticů, zahraničních vyslanců či samotného krále Matyáše.

Marcantonio Padavino po sobě zanechal jistě řadu zpráv, já však měla k dispozici jen ty, které se váží ke vpádu pasovských vojsk do Českého království. Ačkoliv jeho depeše z faktického hlediska už důkladně analyzovali tvůrci edice *Sněmů českých*, řada jeho osobních postřehů a zážitků při tvorbě výše zmíněné edice tak trochu unikla pozornosti. Proto jsem se pokusila zaměřit se v této práci právě na ně. Osobně považuji tyto pro někoho možná jen zanedbatelné detaily za další ze zdrojů, jak lépe pochopit atmosféru doby a získat tak řadu informací, které se do oficiálních záznamů nedostanou. Další z nesporných výhod diplomatických zpráv je také jejich určitá otevřenost a odklon od „oficiální doktríny“ daného mocenského subjektu, u kterého se vyslanec vyskytuje. Padavino se tak občas vyjadřuje například k vzájemnému vztahu bratrů Rudolfa a Matyáše, kdy naprosto explicitně vyjadřuje, že „císař to dělá naschvál svému bratrovi“.³¹³

Diplomatické zprávy obecně přinášejí řadu faktů k zásadnímu dění v lokalitě, kde se daný vyslanec nachází. Ačkoliv se v líčení detailů politického života mohou vyskytovat drobné nepřesnosti, čemuž se nevyhnul ani Padavino, díky jeho osobním zážitkům a komentářům jsou často líčeny velmi barvitě. Diplomatické zprávy se tak pohybují na pomezí oficiálních či úředních pramenů a pramenů osobní povahy. A stejně tak, jako je jedinečná osobnost každého z vyslaných diplomatů, tak jsou, zásluhou těchto osobních postřehů, výjimečné i jejich depeše. A díky tomuto tak zůstávají mimořádným zdrojem informací, který by neměl zůstat opominut ani při studiu českých dějin.

313 Viz. hned první zpráva z 24. ledna 1611, kde se Padavino vyjadřuje k motivaci císaře prohlásit králem arcivévodu Leopolda.

Seznam použité literatury a internetových zdrojů

Prameny:

Simona BINKOVÁ – Josef POLIŠENSKÝ, *Česká touha cestovatelská: cestopisy, deníky a listy ze 17. století*, Praha 1989.

Václav BŘEZAN (ed. Jaroslav Pánek), *Životy posledních Rožmberků: II. Petr Vok z Rožmberka*, Praha 1985.

Umberto CHIAROMANNI (ed.), *Il viaggio a Vienna di Leonardo Donà, ambasciatore della repubblica veneta, nell'anno 1577*, Padova 2004.

Mikuláš DAČICKÝ Z HESLOVA, s předmluvou Josefa JANÁČKA (ed. Jiří MIKULEC): *Paměti*, Praha 1996.

Joseph FIEDLER (ed.), *Fontes rerum austriacarum*, II. řada, 26. svazek, Vídeň 1866.

Eliška FUČÍKOVÁ, *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze: Jacques Esprinchar, Pierre Bergeron, François de Bassompierre*, Praha 1989.

Kryštof HARANT Z POLŽIC A BEZDRUŽIC, *Cesta z království českého do Benátek*, Díl 1, Praha 2011.

Marie KOLDINSKÁ – Petr MAŤA (edd.), *Deník rudolfínského dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602 - 1633*, Praha 1997.

Jan Bedřich NOVÁK (ed.), *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. XV., Sněmy roku 1611. I., Sjezd stavů českých na hradě Pražském a revoluční sněm na radnici Staroměstské*, Praha 1917.

Jan Bedřich NOVÁK (ed.), *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. XV., Sněmy roku 1611. II., Generální sněm na hradě Pražském*, Praha, 1929.

Lydia PETRÁŇOVÁ a kol., *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*, Praha 1979.

Oldřich PREFÁT Z VLKANOVA, *Cesta z Prahy do Benátek a odtud potom po moři až do Palestyny*, Praha, 2014.

Mvtio ZICCATA (tiskař), *Il perfetto ambasciatore*, Benátky 1649.

Sekundární literatura:

Peter ACKROYD, *Benátky: příběh nejromantičtějšího města na zemi*, Praha 2010.

Karolina ADAMOVÁ – Ladislav KŘÍŽKOVSKÝ, *Stručné dějiny diplomacie*, Praha 2002.

Matthew Smith ANDERSON, *The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919*, London 1993.

- Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.
- Václav BŮŽEK – Pavel MAREK, *Smrt Rudolfa II.*, Praha 2015.
- Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001.
- Jaroslav ČECHURA, *5. 5. 1609 - Zlom v nejdelším sněmu českých dějin: generální zkouška stavovského povstání*, Praha 2009.
- Andrea DA MOSTO, *I dogi di Venezia*, Firenze 2003.
- Peter DEMETZ, *Praha černá a zlatá: výjevy ze života jednoho evropského města*, Praha 2012.
- Giovanni DISTEFANO, *Enciclopedia storica di Venezia*, Venezia 2011.
- Joanne Marie FERRARO, *Venice: history of the floating city*, Cambridge 2012.
- Eugenio GARIN, *Renesanční člověk a jeho svět*, Praha 2003.
- Zdeněk HOJDA, *Benátky na konci 16. století ve dvou pražských památnících*. In: Vít Vlnas – Tomáš Sekyrka (edd.), *Ars baculum vitae: sborník studií z dějin umění a kultury: k 70. narozeninám prof. PhDr. Pavla Preisse, DrSc.*, Praha 1996, s. 69-81.
- Zdeněk HOJDA – Jaroslava KAŠPAROVÁ, *Bohemia - Italia: Češi ve Vlaších a Vlaši v Praze 1600-2000: katalog výstavy = Bohemia - Italia: i Cechi in Italia e gli Italiani a Praga 1600-2000: catalogo*, Praha 2000.
- Václav HUBINGER, *Encyklopedie diplomacie*, Praha 2006.
- Josef JANÁČEK, *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, Praha 1955.
- Josef JANÁČEK, *Malé dějiny Prahy*, Praha 1983.
- Josef JANÁČEK, *Pád Rudolfa II.*, Praha 1976.
- Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha/Litomyšl 2003.
- Josef JANÁČEK, *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961.
- Josef JANÁČEK, *Valdštejnova smrt*, Praha 1974.
- Jiří JUST, *9. 7. 1609 - Rudolfův Majestát: světla a stíny náboženské svobody*, Praha 2009.
- Jaroslava KAŠPAROVÁ, *České země a jejich obyvatelé očima románského světa 16. –17. století*, České Budějovice 2010.
- Josef KROUTVOR, *Benátky: město kanálů, paláců, umění, kurtizán, karnevalů a koček*, Praha 2013.
- Zdeněk MÍKA a kol., *Dějiny Prahy v datech*, Praha 1999.
- John Julius NORWICH, *A History of Venice*, Harmondsworth, Middlesex 1983.

- Jaroslav PÁNEK, *Poslední Rožmberk: životní příběh Petra Voka*, Praha 1996.
- Jaroslav PÁNEK, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551 – 1552*, České Budějovice 2003.
- Pavel PREISS, *Italští umělci v Praze: renesance, manýrismus, baroko*, Praha 1986.
- Paolo PRETO, *I serviti segreti di Venezia: spionaggio e controspionaggio ai tempi di Serenissima*. Milano 2010.
- Giuliano PROCACCI, *Dějiny Itálie*, Praha 2010.
- Marie RYANTOVÁ, *Památníky, aneb, Štambuchy, to jest alba amicorum: kulturně historický fenomén raného novověku*, České Budějovice, 2007.
- František ŠIMEK, *Slovníček staré češtiny*, Praha 1947.
- Vladimír ŠMILAUER, *Výklady slov*, Naše řeč, roč. 25, č. 3, Praha 1941, s. 86-91.
- Jörg von UTHMANN, *Diplomaté: státní aféry od dob faraonů po současnost*, Brno 1997.
- Vladimír VAVŘÍNEK – Petr BALCÁREK, *Encyklopedie Byzance*, Praha 2011.
- Zdeněk VESELÝ, *Dějiny diplomacie*, Praha 2008.
- Karl VOCELKA, *Die Politische Propaganda Keiser Rudolfs II. (1575 – 1612)*, Wien 1981.
- Karl VOCELKA, *Rudolf II. und seine Zeit*, Wien 1985.
- Petr VOREL, *Velké dějiny zemí Koruny české*, sv. VII, Praha/Litomyšl 2005.

Kvalifikační práce:

Martina BARDOŇOVÁ, *Španělská ambasáda v Praze za působení dona Baltasara de Zúñiga (1608-1617)*, dizertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, Praha 2015.

Internetové zdroje:

(všechny internetové odkazy jsou aktuální k 1. srpnu 2016)

Zprávy Marcantonio Padavina:

Zpráva z 23. ledna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t005000.htm>

Zpráva z 31. ledna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t006100.htm>

Zpráva ze 7. února 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t009100.htm>
Zpráva ze 14. února 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t013300.htm>
Zpráva z 21. února 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t019700.htm>
Zpráva z 28. února 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t025900.htm>
Zpráva ze 7. března 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t032000.htm>
Zpráva z 14. března 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t039800.htm>
Anonymní zpráva ze 14. března 1611 -
<http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t039900.htm>
Zpráva z 21. března 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t047500.htm>
Zpráva z 28. března 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t054300.htm>
1. zpráva ze 4. dubna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t058900.htm>
2. zpráva ze 4. dubna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15a/1611/t059000.htm>
Zpráva z 11. dubna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t003000.htm>
1. zpráva z 18. dubna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t010100.htm>
2. zpráva z 18. dubna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t010200.htm>
1. zpráva z 25. dubna 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t016800.htm>
2. zpráva z 25. dubna 1611 - <http://snem.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t016900.htm>
1. zpráva z 2. května 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t025600.htm>
2. zpráva z 2. května 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t025700.htm>
1. zpráva z 9. května 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t032600.htm>
2. zpráva z 9. května 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t032700.htm>
1. zpráva z 16. května 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t040100.htm>
2. zpráva ze 16. května 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t040200.htm>
Zpráva z 23. května 1611 - <http://www.psp.cz/eknih/snemy/v15b/1611/t048700.htm>

Další internetové zdroje:

<http://uhv.upce.cz/cs/gacr-project-nobility-and-diplomacy/>

<https://de.wikipedia.org/wiki/Miglio>

http://www.treccani.it/enciclopedia/lega_res-c738b21c-cfa1-11df-8719-d5ce3506d72e/

Vittorio MANDELLI, *Marcantonio Padavino*

[http://www.treccani.it/enciclopedia/marcantonio-padavino_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/marcantonio-padavino_(Dizionario-Biografico)/)

Giuseppe TREBBI, *Dal Rinascimento al Barocco - La società: La società veneziana*

http://www.treccani.it/enciclopedia/dal-rinascimento-al-barocco-la-societa-la-societa-veneziana_%28Storia-di-Venezia%29/

Roberto ZAGO, *Giambattista Padavino*

[http://www.treccani.it/enciclopedia/giambattista-padavino_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/giambattista-padavino_(Dizionario-Biografico)/)

Roberto ZAGO, *Pietro Gritti*

[http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-gritti_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-gritti_(Dizionario-Biografico)/)

Bedřich Z DONÍNA, *Cesta do Vlach (1593)*

<http://texty.citanka.cz/donin/vlachy.html>